

275959

MÁTYÁS KIRÁLY

ÉS

A HOHENZOLLERNEK DIPLOMATIAI ÉRINTKEZÉSE

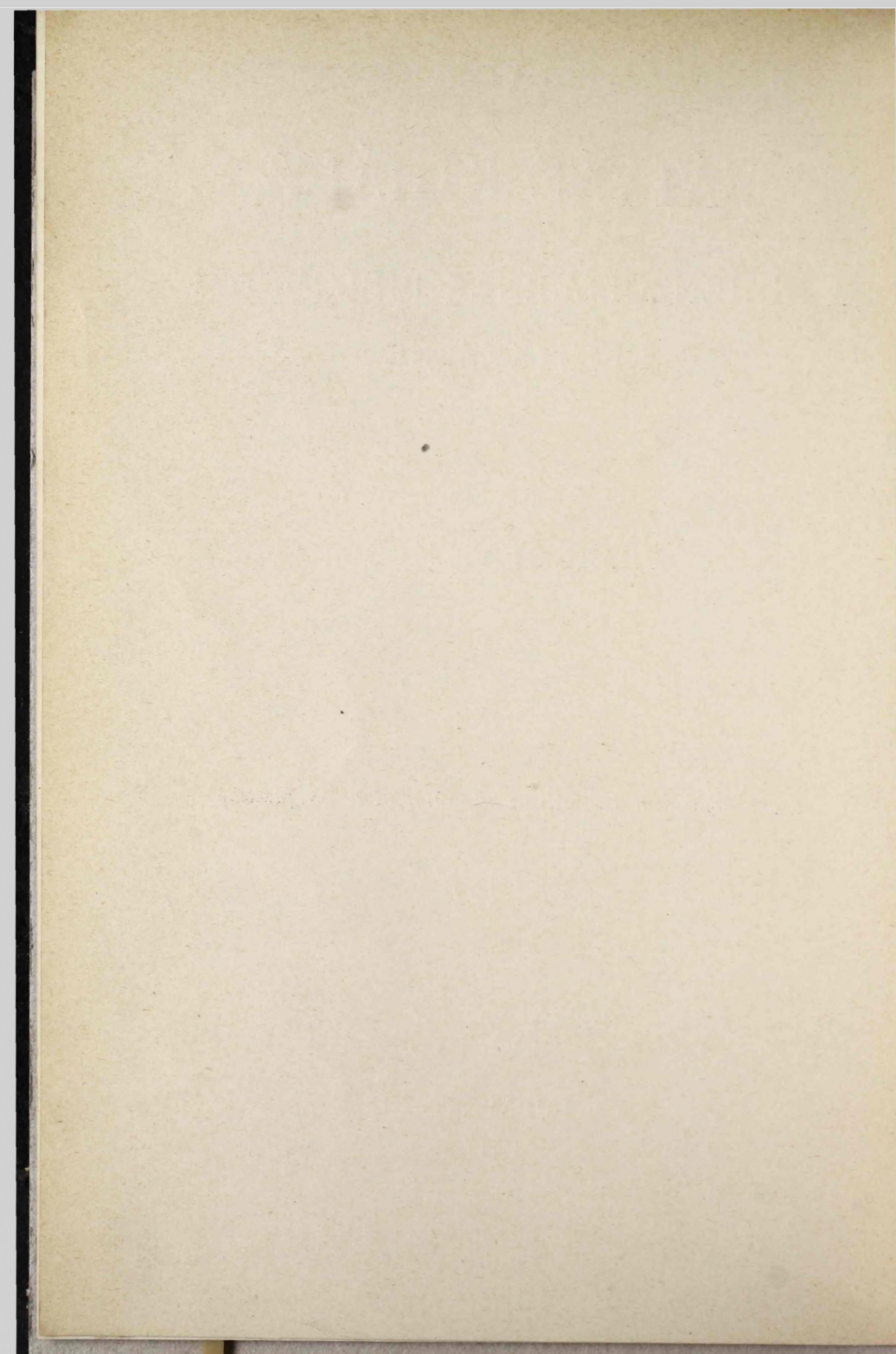
IRTA

FRAKNÓI VILMOS

Különlenyomat a Történeti Szemle 1914. évi 1. és 2. füzetéből

BUDAPEST

1914

MÁTYÁS KIRÁLY

ÉS

A HOHENZOLLERNEK DIPLOMATIAI ÉRINTKEZÉSE

IRTA

FRAKNÓI VILMOS

Különlenyoma a Történeti Szemle 1914. évi 1. és 2. füzetéből

BUDAPEST

1914

275959

MAGYARAKADEMIA
KÖNYVTÁRA

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

Magyar királytól nyerte a választófejedelmi ranggal összekapcsolt brandenburgi örgrófságot adományul a Hohenzollern-ház (1417), és így lett a német birodalom jelentékeny hatalmasságává.

Magyar király ajkairól hallották először a Hohenzollernnek a csábító szavakat, melyek a Habsburgok ellen harczra hívták föl; de ezeknek meghallgatásától visszatartotta őket erős német érzésük és az a fölfogásuk, hogy a diadal gyümölcse, a németországi hegemonia nem nekik, hanem Hunyadi Mátyásnak jutna osztályrészül. Ez a körülmény az ő diplomatai érintkezésük tanulmányozásának kivételes érdekességet kölcsönöz.

I.

Mátyás trónralépte idejében a Hohenzollern-ház két fejedelemsége két testvér között volt megosztva. Az idősebb Frigyes Brandenburgban, az ifjabb Albert a frank tartományokban (Ansbach és Bayreut) uralkodott. Az utóbbi, egyéniségének és tevékenységének jelentősége tekintetében magasan túlszárnyalta bátyját.

Ifjú korában lovagias megjelenésével, harczyi téren és tornajátékokban kitüntetett hősi bátorságával II. Pius pápától «kora díszének» és «Németország Achillesének» elnevezését érdemelte ki. Mint államférfiú, határozott jelleme, heves temperamentuma daczára soha el nem homályosodó bölcsesége és nagyarányú munkássága által vezérlő állást küzdött ki a német fejedelmek között, kiknek színvonalánál

magasabbra emelkedett, mert a háza hatalmának gyarapítására célzó törekvés nem töltötte be egészen lelkét; a német faj, a birodalom és a császárság eszményeiért tudott lelkesedni és áldozatokat hozni. Műveltségében a humanismus kosmopolita szelleme nem emelkedett uralomra. Tömegesen fennmaradt német levelei, a nyelv tisztasága és a stylus erőteljessége szempontjából, Luther irataival is kiállják a versenyt.¹ Testestől-lelkestől német volt, a mit a faji öntudat büszke és bátor megnyilatkozásaival hirdetett.

Gyermekkorában Zsigmond király nejének, Czilli Borbálának udvarában nevelkedett.² Itt alkalmat nyílt érintkezni magyar urakkal, kik hazájuk iránt érdeklődését keltették föl. Ezt ébren tartotta egyik tanácsosa, Monschidel Boldizsár zágrábi püspök, ki miután kísérelte, hogy V. László halála után ennek nővérét, Anna szász hercegnőt segíti a magyar trónra, kudarcot vallott, külföldön vállalt szolgálatot.³

Természetszerűen élénken foglalkoztatták Albertet a Magyarorszában Zsigmond halála után beállott válságok, a melyek között a Habsburg V. Lászlónak trónját és a német befolyás uralmát előbb a lengyel vetélytárs, azután a nemzeti visszahatas győzedelmei veszélyeztették. Jellemző, hogy az a fejedelem, kit «a legnagyobb németnek» nevezhetnének, a magyar nemzeti törekvések iránt elfogulatlan jóakaratot tanúsított. Szükségesnek tartotta, hogy egyik előkelő diploma-

¹ Levelezése számos kiadványban szétszórva jelent meg. Összefoglaló gyűjteményét a porosz állami levéltárak igazgatósága adta ki, Pribatsch Felix szerkesztése mellett, 1894—8. három kötetben ily cím alatt: «Politische Correspondenz des Kurfürsten Albrecht Achilles». (A hol értekezésem idézeteiben más munka címe nem fordul elő, vagy P. C. jelzet áll, ebből a munkából meríték.) A magyarországi vonatkozások szempontjából mutakozó hézagait a berlini és drezdai levéltárakban végzett kutatásaimmal pótoltam.

² Ezt maga említi 1477-ben. P. C. II. 292. V. ö. Kanter: Albrecht Achilles von Brandenburg. (Berlin 1911) I. 109.

³ Monschidel politikai tevékenységéről Albert szolgálatában Bachmann: Deutsche Reichsgeschichte im Zeitalter Friedrich III. und Max I. Első kötet. 74., 79., 80.

tája a magyar nyelvet elsajátítsa; ő maga írja Wallenrodei Sebestyénről, hogy magyarul épen olyan jól beszél, mint németül.¹ Éleslátásáról is tanuskodik egy másik tény. Noha Frigyes császár iránt valóságos hódolattal viseltetett, azt, hogy Magyarországon, pártütő urak felszólítására, trónkövetelő gyanánt lépett föl, nem helyeselte; sőt 1461 elején azt tanácsolta neki, hogy a fölött, a magyar trón kit illet meg, a döntést bízza a szentszékre; ámbár (vagy inkább mert) nem lehetett aziránt kétsége, hogy II. Pius pápa Mátyás javára döntene. Albert figyelmeztette a császárt arra, hogy egyik ellenségének, a cseh királynak kezéből a legerősebb fegyvert csavarná ki, ha a másikkal kibékül.²

Frigyes megfogadta a tanácsot; nem ugyan a pápa ítélete alapján, hanem közvetlen tárgyalások folyamán, a német-újhegyi békekötésben «az atya és fiú» viszonyába lépett Mátyáshoz. Ilyen előzmények után szívesen ragadta meg az alkalmat, a mely 1464 elején kínálkozott neki, hogy a magyar király és Albert között szintén családi kapcsolatot hozzon létre.

Mátyás ugyanis nejének, Podjebrád György cseh király leányának halála után újabb házasságra lépni szándékozván, császári «atyját» kérte föl, hogy ő szemeljen ki számára hitvest. Frigyes, kinek leánygyermeke nem volt, azt óhajtotta, hogy Albert egyik leánya legyen Magyarország királynéja. A hozzá intézett kérdésre az örgróf azt válaszolta, hogy egyik leányát kész a magyar királyhoz nőül adni, föltéve, hogy «sok pénzt» hozományul nem kíván. Kedvenczét, a tizennégyéves Orsolyát szánta neki, noha már korábban a cseh király fiának ígérte volt.

Majd erről értesülvén bátyja, Frigyes választófejedelem, maga számára vette igénybe a magyar házasság előnyeit,

¹ P. C. I. 516.

² Az 1461 márczius 15-én kelt előterjesztését kivonatossan ismerteti Bachmann. I. 50.

és saját leányának kezét ajánlotta föl, a kinek javára Albert visszavonult.¹

Azonban mivel a magyar tanácsosok az országra nézve a lengyel királyi házzal való rokoni kapcsolatot előnyösebbnek tekintették, Mátyás a német házassági tervet egyelőre elejtette;² csak öt év multával karolta föl újból.

Ugyanis miként a Habsburg-ház feje részéről történt örökbefogadás ténye, szintúgy a Hohenzollern-házasság is nagy politikai czél elérésére eszközül volt hivatva szolgálni.

Mátyás már uralkodásának első éveiben meggyőződött arról, hogy Magyarország, elszigetelten állva, az európai államrendszerben megillető helyét el nem foglalhatja, történeti hivatását nem teljesítheti. Szükségesnek ismerte föl, hogy a veszteséget, amit nemzete azzal szenvedett, hogy uralkodója most más országban nem uralkodik, pótolni igyekezzen. Ezért figyelmét a császári trónra irányította, a melyet elfoglalva, a német birodalom erejét a nyugati kereszténység és a magyar korona azonos érdekeinek szolgálatába állíthatta. Úgy vélekedett, hogy mint a császár fogadott fia és a brandenburgi örgróf veje római királylyá megválasztatását kieszközölheti és így már Frigyes császár életében, mint helytartója a hatalmat kezeibe ragadhatja.

Tervének megvalósítására a kedvező időpontot elérkezettnek látta 1468 elején, a mikor a pápa és a császár követei fölhívták, hogy az egyházi átokkal sújtott Podjebrád György cseh királyt országától foszsa meg, és az ő nagyra-vágyása czélpontját ismervén ígérték, hogy őt küldöik

¹ A gráci udvarban időző brandenburgi kancellárnak 1464 márczius 30-án Alberthez, ennek április 30-án és május 12-én a kancellarhoz írt levelei. Archiv für Kunde Österreichischer Geschichtsquellen. VII. 26., 32. Albert egy dátum nélküli levele. Minutoli. Das Kaiserliche Buch. 482.

² Ezt a milanói herczeg velencei követének 1465 deczember 23-án kelt jelentéséből tudjuk, a melynek hitelességét az a körülmény állapítja meg, hogy az olasz diplomata a Magyarországból visszatérő pápai követtől kapta információt. Diplomatai Emlékek Mátyás korából. I. 381.

római királyllyá fogják megválasztatni.* Emellett kilátása nyílt a cseh koronára, a melylyel a választófejedelmi méltósága volt összekapcsolva, és így birtoka a császári trónra való följutást jelentékenyen megkönnyíthette.

Mátyás a feladatot elvállalta. Tavasz nyíltával a háborút megindította, Morvaországot rövid idő alatt elfoglalta és az 1469-ik év elején Csehországba nyomult. Február végén seregei élén szemközt állott György királyllyal és döntő ütközetre készült. Ekkor meglepetésszerűen találkozást ajánlott ellenfelének, a végből, hogy békés kiegyenlítést kíséreljenek meg.

Az indító okot ezen elhatározásra a császár szolgáltatta, ki az ő sikereire féltékenykedve, a megfelelő segítséget adni elmulasztotta, sőt ellene Burgund hatalmas fejedelménél, Merész Károlynál támaszt keresett és ezt készült római királyllyá megválasztatni. Ezzel arra készítette Mátyást, hogy nélküle és ellene igyekezzenek céljához eljutni. A találkozás alkalmával készen nyilatkozott az elfoglalt területet visszaadni, ha a cseh király közreműködésével a római királyságot elnyeri.

Podjebrád örömmel vállalta, hogy óhajtságát teljesíti. Igéretei nem voltak üres szavak. Biztosan számíthatott XI.

¹ A nagy király politikai irányát, indító okait és céljait «Mátyás király élete» című munkám magyar és német kiadásában fejtegettem. Bachmann az idézett nagybecsű munkában (II. 146., 7.) tüzetesen foglalkozik fölfogással, és azt vitatja, hogy Mátyást eszményi célokat nélkülöző hatalomvágy készítette a nyugaton hódításokra és a császári korona keresésére. Egyéni nézettel, melyet tények és adatok nem támogatnak, bármilyen tekintélyes írótl származik az, vitatkozni felesleges. Ugyanő (II. 208.) azt állítja, hogy római királyllyá megválasztatása tekintetében Mátyás sem a pápától, sem a császártól ígéretet nem kapott. Azonban lehetetlen föltenni, hogy ilyen vakmerően hazug állítást akár Mátyás kockáztatott, akár ajkaira Podjebrád adott volna. Mivel pedig tagadását Bachmann bizonyítékokkal támogatni nem képes: azt, hogy Mátyás a császártól és a pápától ajánlatot kapott, most is való ténynek fogadom el, mely sem a belső, sem a külső valószínűség kellékeit nem nélkülözi.

Lajos francia királyra, ki a szomszéd burgundi fejedelemmel ellenséges viszonyban állván, hatalmi emelkedésének megakadályozására könnyen volt rábirható. Számított a Hohenzollernekre, kiknek nemzeti érzülete arra a föltevésre jogosította, hogy a francia jelölt ellen teljes erővel lépnek föl, és a francia uralom elhárítására magyar uralkodónak a birodalom élére jutásához segédkezet nyújtanak, főképen ha vele a császári trónt Hohenzollern-fejedelemmé oszt-hatja meg.

Mindkét irányban haladék nélkül megindította az actiót. Követet küldött XI. Lajoshoz és Albert örgrófhhoz, kivel, mint vőtársával rokon bizalmas összeköttetésben állott.¹

Az örgrófnak szóló izenetében azokat a húrokat pengette, a melyek rá leginkább hathattak. Azt fejtegette, hogy a burgundi herceg mint római király «a birodalom és a brandenburgi ház romlását» idézné elő és hogy a herceget éppen a Hohenzollernek vetélytársai, a bajor Wittelsbachok támogatják; minélfogva rájuk a magyar király fölemelése hasznosabb. Ezekután bátyjánál és a szász hercegeknél közbenjárását kérte ki.²

Az örgróf hidegen, bizalmatlanul fogadta a közlést. A császárhoz való ragaszkodása visszatartotta őt attól, hogy ellene irányuló fondorlatban résztvegyen. Emellett az ő szemében Mátyás olyan idegen volt, mint a burgundi fejedelem. «Azt hiszi — így hangzott a válasza — hogy a császár a birodalom kormányát másnak átengedni nem hajlandó, és a választófejedelmek nem-németet (einen Undeutschen) római királynak vagy császárnak nem szívesen fogadnának; ennélfogva a császárra való tekintettel illetlen dolognak tartaná, ha ő az izenetet a szász hercegekhez juttatná el; bátyjával közölni fogja, de előre tudja, hogy az

¹ Podjebrád másodszülető fia az örgrófnak egyik leányát bírta nőül.

² Podjebrád követe, egy Barnsteini Span nevű egyházi férfiú, Albertet nem találván ott a hol kereste, megbízatásának két levélben tett eleget. Mindkettő dátumnélküli másolat után, *Fontes rerum Austriacarum. Diplomataria. XLII. 485., 487.*

a választófejedelmekkel fönálló megállapodás értelmében az ő tudtuk nélkül ez ügyben semmit sem fog tenni.»¹

A választófejedelem Podjebrád propositiójára nem nagy súlyt fektetett. Öccséhez írt levelében azzal érdemlegesen nem foglalkozott, és arra a rövid megjegyzésre szorítkozott, hogy «mindezen ügyekre szívesen fog figyelmet fordítani.»²

Azonban nagyon komolyan vette a lépéseket, a miket ugyanakkor Mátyás közvetlenül tett nála.

A magyar király ugyanis, néhány nappal a Podjebráddal történt találkozás után, Grafenecker Ulrik császári főkapitány és a nagytekintélyű egri püspök, Beckensloer János testvére, Jeromos boroszlói kanonok tanácsára, abban állapodott meg hogy a válsztófejedelemmel tervezett személyes összeövetelen őt szövetség kötésére szólítja fel és leányát kéri nőül.

A boroszlói kanonok útján tudomására hozta, hogy «különböző nagy okok miatt, az összes német fejedelmek között leginkább ő vele óhajt barátságos érintkezésbe lépni», minélfogva kérdezi, vajon hajlandó volna-e magát hozzá «megalázni», a mikor ő Sziléziába vonul és csak kis távolság választja el Brandenburtól, kijelentvén, hogy azután a látogatást «zarándokmódra» (pilgrams weise) viszonzni fogja.

Frigyes az nap, a mikor ezt az izenetet vette, azt válaszolta, hogy a mikor «ura és barátja, a király» kívánni fogja, őt Liegniczben vagy Boroszlóban fölkeresni, azután pedig saját országában fogadni és kísérni kész.³

Ezt mintegy mentegetődzve közli öccsével, előadván, hogy azért nem adott elutasító választ, mert nem tudja,

¹ Albert ezt a választ 1469 márczius 26-án kelt levelében közli Frigyesel. Riedels Codex Diplomaticus Brandenburgensis. Des dritten Haupttheils erster Band. 499.

² Április 5-én. Fontes. XLVI. 95.

³ Beckensloer Jeromos márczius 15-iki levelének eredetije és a választófejedelem márczius 26-iki válaszának egykorú másolata a berlini Königlich Haus-Archivban. Az előbbinek hézagosa kivonata Fontes, XLVI. 466.

mily ügyben kíván a király vele tárgyalni. Azt a véleményét nyilvánította, hogy Mátyás vagy a római királyság, vagy pedig a leányával kötendő házasság ügyét fogja vele megbeszélni. Tanácsát kérte ki arra nézve, vajon fölkeresse-e őt és ha igen, a tárgyalásokban milyen magatartást kövessen.¹ Együttal tudósította, hogy fiát az ifjú János örgrófot magával vinni szándékozik.

Albert örgróf szokott nyugalomával és óvatosságával adta meg a kért tanácsot. Helyesnek találta, hogy bátyja Mátyással jőjjön össze, barátságosan értekezzék vele és ha zarándoknak öltözve Brandenburgban jelennék meg, diszesen fogadja. Ha leányának kezét kéri meg, nem szabad őt elutasítania, csak arról kell gondoskodnia, hogy jövőben a fejedelemségre sérelmes igényeket ne támaszthasson. Ha a római királyság ügyét hozza szőnyegre, becsületesen válaszolhatja, hogy a többi választófejedelem tudta és hozzájárulása nélkül kötelezettséget nem vállalhat; de erre nincs is semmi szükség, mert a házasság megkötése esetén az ő és leánya felmagasztalása érdekében természetesen mindezt megtesz, a mit becsülettel tehet. Ugyanígy nyilatkozzék, ha a cseh király ellen kérne segítséget.

Az örgróf azt az óhajtását fejezte ki, hogy Mátyás mielőbb láthassa az ő «hugocskáját», mert bízott benne, hogy «ez a jól nevelt, művelt és bájos hölgy» őt meg fogja hódítani. Egyszersmind remélte, hogy Mátyás a Hohenzollern-ház barátságának biztosítása végett, hajlandó lesz a cseh korona melléktartományainak egy részét, Sziléziát vagy Lausitzet átengedni; a miért nagy engedményeket lehetne neki tenni. Végre nem volt kifogása az ellen, hogy bátyja kíséretében legyen fia; de mivel ez mint apród és növendékgyermek tartózkodik udvaránál, nem szabad neki fejedelmi díszszel a magyar udvarnál megjelennie.²

Azon néhány nap alatt, míg ez a levél a frank tartományból a Spree partjára eljutott (április első felében), a

¹ A fentebb idézett márczius 26-iki levélben.

² Albert április 3-iki levele. Riedel i. m. 503.

politikai helyzet nagy átalakuláson ment keresztül. A pápai követek és a csehországi katolikus rendek erőfeszítéseinek hatása alatt, a két király között megindult tárgyalások megszakadtak, ellenben Mátyás április 3-án Olmüczben Csehország királyává megválasztatván, a felajánlott koronát elfogadta.

Most már mind a megújuló háborúra való tekintettel, mind a római királyságot illető terv megvalósítása érdekében, Mátyás a Hohenzollernekkel való szövetkezést még szükségesebbnek látta, mint ezelőtt.

Olmüczből április 25-én Frigyeshez levelet intézett, a melyben (Beckensloerhez írt válaszára utalva) tudomására adja, hogy «jóakarátát és barátságos ajánlatát» szívesen vette, viszont ő is iránta barátságát és jóakarátát minden módon be fogja bizonyítani; mivel pedig főképen avégből, hogy vele találkozzék és «őt lássa», Boroszlóba készül, oda hívja meg, a hol egymás iránt táplált szeretetüket és barátságukat kiültethetik és «egyéb ügyekről» tárgyalhatnak.¹

Beckensloer Jeromos vitte meg a királyi iratot a Spree partján, Berlin közelében fekvő kölni udvarhoz, a hová május 9-én érkezett. Térden állva könyörgött, hogy a választó a meghívást fogadja el. Azon ügyekről, melyeket a király vele tárgyalni fog, csak annyit mondott, hogy nagy fontosságuk miatt azokat levélre vagy követre nem bízhatta, és csak személyesen fogja előadni. Azt nem hallgatta el, hogy hitvesül óhajtja megnyerni a választófejedelem leányát, a kinek hízeltő és enyeltő izeneteket hozott. Elmondotta egyebek között, hogy a király vele Krisztus vérért őrző kegyhelyre zárándokolva, tőle az imádkozásban oktatást kíván nyerni, mivel a német nyelvben nem elég jártas.²

¹ A király levelének és Beckensloer részére kiállított megbízó iratának eredeti példányai (eddig kiadatlanok) a berlini Königlich Hausarchivban.

² Frigyes május 9-én öccsének írja: «Auch lieber Bruder hat der König sonderlich unserer Tochter viel Gruss und Frundschaft entbieten und ihr sagen lassen, dass er zum heiligen Blut wolle, dass sie ihn solle beten lehren, er könne nicht viel deutsch». Kiadatlan levél a berlini Hausarchivban.

A királyi követ a pápai legatustól is hozott levelet, a melyben az a választófejedelmet értesítette, hogy a meghívást elfogadva, a szent-szék és a császár óhajításainak tesz eleget.¹

Frigyes habozás nélkül válaszolta, hogy «a pápának engedelmeskedni, a császárnak szolgálni és a királynak kedvében járni kívánván», Boroszlóban meg fog jelenni. El volt tökéelve, hogy leánya kezét a királynak felajánlja, és az eljegyzés ünnepélyeire haladék nélkül megtette az előkészületeket. «Reméljük és bizalommal várjuk — írja öccsének, — hogy házunk becsülete és hatalma jelentékeny gyarapodást fog nyerni».²

Elhatározását, melyről Frigyes a szász hercegeket is, mint szövetségeseit és rokonait, értesítette,³ Albert örgróf helyeslőleg vette tudomásul. Ezen alkalommal megpendítette azt, hogy Mátyásnak Dánia királyával, ki Hohenzollern-fejedelmi hölgyet birt nőül, szintén szövetségre kellene lépnie; és kíváncsi volt, hogy a dániai uralkodó Holsteinben, Mátyás pedig Csehországban vagy Sziléziában állandóan tartózkodik.⁴

Mátyás május 24-én tartotta mint megválasztott cseh király ünnepélyes bevonulását Szilézia fővárosába, Boroszlóba. Ugyanazon hónap utolsó napján fogadta a város határánál a választófejedelmet, ki János örgróf kíséretében érkezett. Meleg szavakkal köszönte neki, hogy hozzá fáradt és kérését teljesítette, a mit — úgymond — kellőképen meg fog szolgálni. Június elsején Úrnapját szemképráztató fénynyel

¹ Ezt 1469 május 14-én kelt boroszlói levél említi. *Scriptores R. S.* XIII. 6.

² A fentebb idézett május 9-iki levélben. Öccséhez május 14-én írt későbbi levelét közli Riedel. *Supplement Band.* 92.

³ Május 16-án kelt levelét közli Riedel. *Zweiter Haupttheil*, fünfter Band. 132.

⁴ Május 20-án kelt levele ugyanott. Albert válaszolva fiának május 11-ki levelére, május 20-án intézkedik úti felszerelése költségeinek fedezéséről. A két levél Riedelnél. *Dritter Haupttheil*, fünfter Band. 505., 6.

ülte meg; a körmenetben a pápai követ és a választófejedelem között haladt, mintegy a császári méltóság díszét előlegezte magának.*

Ugyanakkor a személyes szeretetreméltóság varázsával hatott vendégére. «Sokkal barátságosabban mutatta be magát — írja a választófejedelem — mint követei által küldött izeneteiben.» Naponként vagy felkereste szállásán vagy udvarához hívta meg és lovagi játékokkal, tornákkal szórakoztatta. Nemes lovakat ajándékozott neki. Minden kérését teljesítette: az oppelni hercegnek visszaadta az uradalmat, a miket Podjebrád vett el tőle, a lignicz hercegnek Lignicz városát adományozta. Arra is ajánlkozott, hogy a császárt a Hohenzollern-ház többféle igényeinek kielégítésére bírja.

Ezalatt Frigyesnek előadta, hogy örök szövetséget akar vele kötni; úgy, hogy semmiféle áldozatot nem vár tőle, csak barátságát biztosítsa neki. Azután leánya kezét kérte meg, de megjegyzé, hogy a háborúk miatt, a melyek elfoglalják, a menyegzőt csak két esztendő múlva tartaná meg.

Mátyás egyéniségétől Frigyes el volt ragadtatva. «Igazi király — írja róla — szavaiban, jóságosságában és minden más tekintetben.» Ennek daczára óvatos és tartózkodó volt kijelentéseiben. A szövetségre nézve, mondá, testvére hozzájárulását kell kikérnie, a mire a vele fennálló egyesség kötelezi; leányát már másnak ígérte ugyan, de szívesebben hozzá adja nőül; csakhogy két esztendő alatt a király könnyen megváltoztathatja szándékát, így tehát időelőtti dolog most határozni.

Mátyás a házasság ügyében ezzel a nyilatkozattal beérte; de a szövetség tekintetében halasztásról hallani nem akart; a jelenlevő pápai és császári követek útján is hatott a választófejedelmre, a ki azonban állhatatos maradt;

* Az ünnep leírását a jelenlevő Eschenloer Péter adja *Geschichte der Stadt Breslau* című kortörténeti munkájában, mely 1839-ben látott napvilágot.

«beteges, öreg ember vagyok, — mondá, — fiam nincs, országom testvéremre száll, az ő meghallgatása nélkül nem határozhatok».

A király ennek daczára nem érezte vele neheztelését; sőt ellenkezőleg, a nagylelkűség tényével vélte őt elhatározásában megingathatni. «Kegye és barátsága jelül» kétezer forintnyi évdíjt kínált neki, és önértetét kimélve, kinyilatkoztatta, hogy csak tanácsával fog élni, nem szolgáláta fogadja őt. Frigyes szabadkozott. «Évdíj nélkül, — így szólt, — barátságból szívesen fog neki tanácscsal szolgálni és már most is javasolja, hogy a választófejedelmek collegiumába vétesse föl magát». Három napon át védekezett a király ismételt ajánlata ellen, míg végre határozottan kijelenté, hogy «zsoldba nem szegődhetik».

Nyolcz napi együttlét után, a távozó fejedelmet egy darabig kísérve, Mátyás hizelgő szavakkal vett tőle búcsút. Atyjának és barátjának szemelte ki őt, — úgymond — és ha általa bármikor felhivatik, akár tíz- vagy hússzezer fegyverest fog a maga költségén segítségére küldeni. Ezzel sem érte be.

Néhány óra mulva a fejedelem után futárt küldött, a ki neki a kétezer forintról szóló utalványt és az első félévre járó ezer forint összeget átnyújtotta. Az utalványban a király kijelenti, hogy «különösen szeretett nagybátyjának és barátjának különös kegye, szeretete és barátsága jelül az ő vizontszeretetében bízva» az évdíjat félévi részletekben fogja fizetni.

Frigyes a küldeményt nem utasította vissza, a mit nem restelt testvérével, szoros titoktartást követelve, tudatni; őt és önmagát azzal a közmondással, hogy «ajándék lónak ne nézd a fogát» nyugtatta meg.*

* Frigyes junius 17-én öccséhez írt leveléhez van mellékelve a junius 8-án kelt királyi okirat. Riedel. Dritter Haupttheil, erster Band. 507—9. Azonban ezen kiadványban hiányzik a levélhez tartozó a berlini királyházi levéltárban meglevő czédula, mely a császárra vonatkozó ajánlatot tartalmazza. Néhány nappal elválásuk után (junius 12.) Mátyás levelet ír Frigyesnek, kit fölkér, hogy orvosát

Albert szintén ebben a nézetben volt; a boroszlói össze-
jövetel lefolyásával teljesen meg volt elégedve; kiválóan he-
lyeselte bátyjának tartózkodó magatartását, és azt javasolta
neki, hogy a szövetség ügyében állásfoglalását halasztssa el,
míg tudomást nyernek afelől, hogy a császár és a lengyel
király viszonya Podjebrádhhoz milyen alakulást nyer, a mi-
hez alkalmazkodniok kell.¹

Mátyás nem sürgette a döntést. Egyelőre megelégedett
azzal a hatással, a mit a sziléziai rendekre és Podje-
brád alattvalóira a szomszéd hatalmas fejedelem hódoló
megjelenése gyakorolni fog.

Albert örgróf, hogy a császár szándékai iránt tisztába
jöjjön, július közepén személyesen a gráci udvarhoz ment.
Frigyes ekkor el volt határozva arra, hogy a birodalom hadi
erejét egyidőben a törökök ellen és Podjebrád megsemmi-
sítésére használja föl oly módon, hogy azok a fejedelmek,
kik a cseh királylyal korábban összeköttetésben állottak,
így Albert örgróf, a török hadjáratban, a többiek, így Fri-
gyes választófejedelem is, a csehországi háborúban vegye-
nek részt. E végből értekezletet hívott össze, a melyről
azonban távol tartották magukat a Hohenzollernek,² kik a
két vetélytárs között semleges állást kívántak elfoglalni, a
nélkül, hogy ezért a császár és a birodalom érdekeit elha-
nyagolnák. Ezt érdekes esetben bizonyították be.

Éger csehországi város tanácsa a pápai legatustól fel-
hívást kapott, kiközösítéssel való fenyegetés mellett, hogy
Mátyásnak hódoljon. Éger birodalmi város volt és zálog
czímen került ideiglenesen a cseh koronához. Most a tanács
Albert útján a császár pártfogásáért esedezett, hogy újból
a birodalomhoz közvetlen kapcsolata visszaállíttassék. Az
örgróf az ügyet melegen fölkarolta és a császárnak hatha-
tósan ajánlotta, kiemelvén, hogy «a birodalomra» előnyö-

küldje hozzá. Mátyás király levelei. Külügyi Osztály. I. 239. Ezt a
munkát MKL. jelttel fogom idézni.

¹ Julius 1-én kelt levele ugyanott. 509—11.

² Bachmann II. 239.

sebb a várost visszacsatolni, mint «a magyar királynak engedni át».¹

Ezalatt Podjebrád mindent megmozgatott, hogy Mátyás ellen szövetséget szervezzen. Most a burgundi fejedelemnek tette az ajánlatot, a melylyel néhány hónap előtt a magyar királyt csábította, azt, hogy a császári trónra emeléséhez a választófejedelmek szavazatait megszerzi.²

Mátyás viszont mind a római királyság elérése, mind a birodalmi segítség kieszközlése végett a császárral igyekezett mind szorosabb viszonyba lépni. Az 1470-ik év február havában látogatást tett nála Bécsben, a hol a legfeltűnőbb módon igyekezett kedvében járni és a három éves Künigund főhercegnő kezét megkérve, kész volt családalapítási reményei megvalósítását messze időre kitolni és a Hohenzollern-házzal való rokoni összeköttetést fölládozni. Azonban meggyőződött arról, hogy a császár őszinteségében nem bízhatik és felháborodva, búcsúzás nélkül távozott.

II.

Mátyás és a Hohenzollernek viszonyában az 1470-ik év tavaszán változás állott be. Frigyes választófejedelem (május 8-án) lemondott az uralkodásról és Brandenburgot öccsének adta át.

Albert választófejedelem a vele congenialis és sok tekintetben rokonjellemű magyar király egyéniségének vonzóerejét szükségképen még mélyebben érezte, mint elődje. Később egyik levelében azt írja, hogy a császár után őt tiszteli legjobban.³ Ezen nyilatkozata, melyet Mátyás alig tekintett bóknak, az ő részéről a leghizelgőbb és őszinte is volt. Azonban a király sikereiben, a miket a cseh korona mellettartományainak elfoglalásával elért és a császári korona megszerzésére irányuló törekvéseiben a német fajt és a

¹ 1469 október 29-én. Fontes. XLII. 476.

² Bachmann. 239., 281.

³ 1478 október 4-én.

német birodalmat fenyegető veszélyt látott, a melynek elhárítására kötelelességérzete készítette.

Becsületes jelleme, a mikor a helyzet kényszerűsége nem követelte, a színleléstől és ármánytól visszatartotta. Ezért a választófejedelemi méltóság elfoglalása után nem közeledett Mátyáshoz, a ki szintén nem érezhette magát fölbátorítva arra, hogy vele összeköttetést keressen. Másfél esztendő mult el, a nélkül, hogy egymással érintkezésbe léptek volna.¹

Albert ezentúl is a császár szándékait és érdekeit tartotta politikájában irányadóknak. Vele összhangzásban, a Jagellókkal szoros viszonyba lépett és befolyását Podjebrád trónjának megmentése érdekében használta föl.² A cseh király, mint bizalmas leveleiből látjuk, abban a nézetben volt, hogy vőtársa Mátyásnak a magyar tróntól való megfosztását is szívesen látná.³

György király 1471 márczius 21-én bekövetkezett halála után a husszita cseh rendek Ulászló lengyel herceget választották meg királyukká, majd néhány hónap mulva az elégületlen magyar rendek Kázmér lengyel herceget hívták meg trónjukra. A Mátyás ellen irányuló törekvéseket, melyeket a császár titokban támogatott, Albert szívesen látta. Vejének, Podjebrád György fiának, azon kérdésére: vajon Mátyáshoz ragaszkodjék-e vagy a lengyel párthoz csatlakozzék, határozottan azt válaszolta, hogy a Jagellók részére álljon, sőt ezeknél közbenjárását ajánlotta föl neki.⁴

Mátyás mindezekről tudomással bírt. Mivel azonban az a küzdelem, a melyet a Habsburgok és Jagellók ellen ezentúl egyidőben kellett folytatnia, sikert csak úgy ígért, ha a Hohenzollern-házat a maga részére nyeri meg, vagy legalább ellenségeitől elvonja: ez irányban kísérletet kellett tennie,

¹ Az ismert diplomatiiai iratokban ilyen érintkezésnek nyomára nem akadunk.

² 1471 márczius 20-ki levele. Fontes. XLII. 514.

³ Ezt különösen 1471 márczius 3-án kelt levelé árulja el. Ugyanott 511.

⁴ P. C. II. 31., 295., 297.

bármennyire kétséges volt a kedvező eredmény. Ezzel biztatta őt egy kiváló diplomata, a ki imént lépett szolgálataiba: az osztrák Stein György. Előbb Podjebrád bizalmas tanácsosa volt, de könnyen cserélt urat és politikai irányt. A meggyőződésen sarkalló hűség hiányát ellensúlyozta Mátyás szemében gyűlölete a császár ellen, mivel néhány év előtt egyik birtokának oltalmára fegyveresen szembe szállani nem habozott. Benne vakmerő bátorsággal a behizelgő sima modor, a furfangos leleményesség előnyei egyesültek. Mint a cseh király tanácsosa Alberttel összeköttetésben állott volt és bizalmát megszerezte.¹ Így tehát alkalmasnak látszott arra, hogy őt új ura irányában kedvezően befolyásolja.

Mátyás az 1471-ik év karácsony estéjén, a Kázmér herczeg párthiveinek kezeiben levő Nyitra vár ostroma alatt, bízta meg őt a küldetéssel.

A levélben, melyet Albert választófejedelemhez, az ő «különös barátjához» (unseren besunderlichen Freund) intézett, abból indul ki, hogy ő a csehországi háborút a pápa és a császár megbízásából indította meg, ennek daczára a lengyel király ő ellenében a husszitákat pártolja és a magyarországi támadással őt a törökök elleni háború viselésében akadályozza. Ezért, úgymond, segítséget a császártól kér és hozzá is mint a keresztény hit pártfogójához fordul. Egyszersmind fölkéri, hogy a mennyiben bárkitől ezen ügy felől eltérő tudósításokat kapna, tudósítsa őt, mire ő magát kellőképen igazolni fogja. Viszont barátságát ajánlotta neki.²

Stein azonos természetű megbízást nyervén Vilmos szász herczeghez is, ezt kereste föl előbb weimari udvaránál, a hol előterjesztette, hogy vele és a brandenburgi örgróffal szövetséget ohajt kötni a király. Azt a választ kapta, tőle, hogy a szövetség föltételeinek megállapítása végett a király által küldendő megbízottakkal tárgyalásba bocsátkozni kész.

¹ Erről tanúskodik Stein levele Alberthez 1470 február 8-án.

² Az 1471 december 24-én kelt levél és Stein részére kiállított megbízó irat. MKL. I. 263—5.

Stein ezután, márczius első napjaiban, a választófejedelemlnél Königsbergben jelent meg és kilátást nyitott neki arra, hogy a szövetség árául Lausitz örgrófságot kapja. Albert, noha bizalmatlansággal fogadta ezt az ajánlatot, szintén hajlandónak nyilatkozott a tárgyalásra és találkozási helyül a szászországi Zerbst várost jelölte ki.¹

Azonban a mikor a két fejedelem Mátyástól azt az értesítést nyerte, hogy teljes hatalommal fölruházott megbízottai, Palóczy László főudvarmester és Stein György Zerbstben meg fognak jelenni,² lelkükben aggályok támadtak az iránt, vajon eljárásukkal nem sértik-e meg a császár iránt a hűség kötelességét, nem kockáztatják-e becsületüket és érdekeiket, nem vonják-e magukra a Jagellók haragját. Mivel azonban Mátyással nyíltan szakítani nem mertek, félrendszabályokhoz nyúltak.

Vilmos rá akarta birni Albertet, hogy a magyar biztosokat magához Berlinbe hívja meg. Csakhogy a választófejedelem ragaszkodott ahhoz, hogy a kitűzött helyen történjék az összejövetel.³ Álláspontját, melyet a tárgyalásokban elfoglalandó volt, szabatosan megjelölte a szász herceghez írt levelében. Kifejti, hogy országa, a brandenburgi örgrófság harmincz mérföldnyi hosszú vonalban Lengyel és Csehországgal határos, ellenben Magyarországtól száz mérföldnyire fekszik; így tehát a lengyel és a cseh királyokkal szövetkezve a tartós béke előnyeit szerezhethi meg, míg a magyar szövetség a háború folytonos veszélyének tenné ki, és a nagy távolság miatt a király segítségének kellő időben megérkezésére nem számíthatna; ebből azt a következtetést vonta le, hogy Mátyással csak olyan szövetséget köthet, a mely a Jagellókkal háborúba nem keverheti, és a császár irányában fennálló kötelezettségeivel nem ellenkezik.⁴

¹ Albert örgróf 1472 márczius 15-én és június 17-én Vilmoshoz írt levelei.

² 1472 május 2-án kelt levelei és 18-án kelt megbízó irata. M. K. L. I. 273—7.

³ Levelezésük P. C. I. 382. és k. 1.

⁴ P. C. I. 409.

Mátyás biztosai, útközben arról értesülvén, hogy Zerbstben csak a két fejedelem tanácsosai várakoznak rájuk, előbb Albert örgrófhhoz mentek. Junius 15-én a Spree mellett fekvő Kölnben átnyújtották neki Mátyás levelét, a mely már a császár ellen emelt vádat, mert annak daczára, hogy felhívta őt a csehek ellen a háború megindítására, hálátlanul cserbenhagyta, vetélytársát karolta föl és a lengyel udvarral szövetkezvén, a magyar rendeket pártütésre buzdította; ezeknek kimerítő előadása után, Albertet, kit most «testvérének és barátjának» címez, fölkéri, hogy más keresztény fejedelmekkel együtt, a törökök és hussziták leküzdésére nyújtson segítséget.¹

Noha eszerint Mátyás nem a császár ellen indítandó háború céljaira kereste a választófejedelem közreműködését, ez szükségkép előre látta, hogy vele szövetkezve, a császárral ellentétbe jut. Ennélfogva a magyar biztosokkal érintkezésében óvatosan viselte magát; annál inkább, mert meggyőződött arról, hogy a tervezett szövetségtől várt előnyökre, Lausitz átengedésére nem számíthat; bizalmatlanságát még az is élesztette, hogy Stein Györgynek négyszemközt és követjárása jelenlétében tett nyilatkozatai között eltérést talált; azt a benyomást nyerte, hogy céljuk: őt rászédni, a lengyelekkel háborúba bonyolítani. Ezen veszély elől kibúvó ajtót keresve, a magyar biztosoknak tudomására hozta, hogy Mátyással csak mint magyar királylyal köt olyan szerződést, melyben arra a kölcsönös kötelezettségre szorítkoznának, hogy egyik a másik ellen háborút nem visel.

Azonban Stein jól tudta, hogy uralkodója arra fekteti a fösúlyt, hogy a szövetségben mint Csehország királya szerepeljen. Őt kielégítendő, az örgróf leleményes ötlettel állott elő: kinyilatkoztatta, hogy mihelyt Mátyás cseh királylyá megkoronáztatik, továbbá Prága város és Karlstein vár birtokába lép, vele a Csehország és Brandenburg között fönnállott szövetséget megújítja. Ezzel Stein beérte.²

¹ M. K. L. I. 265.

² Albert 16-án és 17-én Vilmos herczeghez és Zerbstben levő tanácsosaihoz írt levelei.

Zerbstben ezután néhány sorból álló szintelen okirat szerkesztetett, a melyben a szövetség kifejezés mellőzésével csak az mondatik, hogy Albert és Vilmos a magyar királlyal «barátságosan összeállottak» (freundlich zueinander gethan), és míg élnek, egyik a másiknak ellenségévé nem válik, mással olyan szövetséget, mely őket egymás ellen fegyvert fogni kényszerítené, nem kötnek, korábban megkötött szövetségeik pedig épségben maradnak.¹

Mátyás mikor ezt az okiratot megkapta, szövegében lényeges változtatást tett; beiktatta a szövételkezés (verbunden) kifejezést, ellenben a korábbi szövetségek fõntartására vonatkozó pontot kihagyta, attól tartván, hogy a szövetségek között akadhat olyan, mely a két fejedelmet ellene segélynyújtásra kötelezi.²

Albert mikor az így átalakított okiratot szeptember végén megkapta, Vilmos herczeg döntésétõl tette megerõsítését függõvé; nem hallgatván el sajnálkozását afõlõtt, hogy «ingyen» teljesíti a magyar király óhajtását, noha ezért tõle «pénzt» kaphatott volna.³

Mindkét fejedelem az okirat példányait megpecsételte.⁴

Ezzel az eredménnyel Mátyás nem volt megelégedve. Évek multával is emlegette, hogy õt Albert kijátszotta, nevetség tárgyává tette. («Mit Gespõtt ausgericht.»)⁵

Mindazáltal értékes volt ránézve a szövetség még ebben a formában is; mert szükségkép lehangolta a cseh husszitákat az a tény, hogy az a fejedelem, kit úgy elhunyt, mint mostani uralkodójukhoz családi kötelékek fûznek, ellenségkhöz csatlakozott. Ulászló megdõbbenve kért magyará-

¹ A zerbsti tárgyalásokra vonatkozó iratok nem maradtak fõnn. A megállapodásokat a szövetségi okirathõl és Albert szeptember 30-iki levelébõl tudjuk meg.

² A Mátyás által kiállított okirat, mely a változtatások daczára Zerbstben július 15-én van keltezve: Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen. VII. 74.

³ Szeptember 30-iki levele.

⁴ Ezt Albert november 29-iki levelébõl tudjuk.

⁵ 1479 tavaszán. P. C. II. 498.

zatot a választófejedelemtől, a ki azonban megnyugtatta az iránt, hogy politikájában nem fog változás beállani.

Ezt egyelőre leplezni igyekezett. Az 1473-ik év nyarán Ulászló által meghívván a troppai congressusra, mely a magyar, cseh és lengyel uralkodók között a béke helyreállítása végett volt megtartandó, ott nem képviseltette magát, a mit a császárhoz intézett levélben őszintén azzal okolt meg, hogy a magyar király bizalmatlanságát magára vonni nem akarja.¹

A császár irányában tanusított buzgó szolgálatkészségét is mérsékelni tudta eszélyessége. Az ugyanazon év tavaszán tartott augsburgi birodalmi gyűlésen hozott határozathoz, hogy a császár érdekében Mátyáshoz követség küldessék, hozzájárult, és abban három tanácsosa által képviseltette magát. Azonban azt kívánta, hogy a követség fenyegető nyilatkozatokra csak végső szükség esetén szánja el magát. (Drohworle sollen sie verziehen auf das längst.) Szónokuknak nemes szavakat sugalmazott: «A fejedelmek nem hagyhatják el a császárt, Ausztria nem utolsó tagja a birodalomnak, a király eljárása a török elleni háborúnak közös erővel megindítását gátolja, a mit a birodalom nem tűrhet.» E mellett Mátyás irányában a legszerényebb igényeket támasztotta; megelégedett volna azzal az ígéretével, hogy hadai a császár területét betörésektől, pusztításoktól megkímélik.²

Ugyanekkor azonban serényen fáradozott azon, hogy a császár Mátyás ellen a lengyel és cseh királyokkal szövetekezzen. Ezeknek követeit udvaránál fogadta és a habozó császárt gyors elhatározásra ösztönzendő, azzal ijesztette, hogy Mátyás kibékülvén a Jagellókkal, egész seregét ellene fogja fordítani.³

Frigyes határozatlanságával csakugyan időt engedett

¹ Julius 17-én.

² 1473 július 17-én követi részére adott utasítása. Fontes. XLVI. 402.

³ 1473 július 16-án, október 29-én és november 15-én a császárhoz írt levelei.

Mátyásnak, hogy a lengyel királylyal (1474 február 21-én) három évre szóló fegyverszünetet kössön. Ekkor megijedt és Alberttól várta, hogy tőle «a fenyegető gyalázatot, romlást és végső veszedelmet» elhárítsa.¹

A választófejedelem nem hagyta őt el. Sokoldalú tevékenységet fejtett ki. Mátyástól szövetségesét, Lajos bajor herceget és hatalmas hűbéresét, a ligniczi herceget lengyel és cseh házassági tervekkel elvonni igyekezett. Kázmér és Ulászló királyokat a fegyverszünet megszegésével támadó föllépésre buzdította és miután ezek a háború megindítását elhatározták, a haditerv tekintetében tanácscsal támogatta. Szándékukat, Boroszlót vívni meg, helytelennek és veszedelmesnek tartotta. Azt javasolta, hogy hatvanezer ember élén Magyarországra nyomuljanak.

Nem hallgattak rá, saját tervükhöz ragaszkodtak, a mi végzetes következményeket vont maga után. Az őszi esőzések, élelmiszerek és takarmány hiánya ragályos betegségeket támasztottak, a melyek a két királyt arra kényszerítették, hogy Mátyástól békét kérjenek. Megkötését Albert a táborba küldött követei által sikertelenül igyekezett megakadályozni.²

III.

Mátyás tudomást szerzett Albert ellenséges magatartásáról. Megszakitotta vele az öszeköttetést,³ és (1474 őszén) a Lausitz területén fekvő hűbértokait, azon a czímen hogy a megerősítést tőle nem eszközölte ki, Sternberg grófnak adományozta,⁴ sőt János örgróf az 1475-ik év ele-

¹ 1474 április 15-iki levele.

² P. C. II. 85., 631., 674., 698. Albert biztosnak vélte, hogy a két király az ő tanácsát követni fogja. Szeptember 19-én a dán királynak írja: «Polen und Behaim ziehen gewiszlich mit 60 m. Manen in die Cron zu Hungern.» Fontes. XLVI. 286.

³ 1473 elejétől 1475 végéig levelezésük szünetel.

⁴ P. C. I. 748., 979.

jén nyílt támadástól félt és ellenállásra készülvén a szász hercegeknél keresett segítséget.¹

A támadás elmaradt ugyan, de a következő év elején a Hohenzollerneket válságos helyzetbe hozta a glogau-i örökösödési kérdés.

A glogau-kroszeni hercegség Sziléziában, jelentékeny jövedelmével, erős váraival, a brandenburgi határ mellett fekvésénél fogva is, nagy vonzóerőt gyakorolt Albertre, ki hogy azt házának megszerezze, leányát Borbálát (1474) tíz éves korában összeházasította az agg és gyermektelen Henrik herceggel, ezt pedig rávette, hogy nejét rendelje örökösül. Ezen intézkedése jogerőssé csak úgy válhatott, ha a cseh király hozzájárulását kieszközli. Ezt Henrik, ki Mátyást hűbérurának elismerte és hozzá hűségesen ragaszkodott, elnyerhette volna; de ettől visszatartotta Albert, ki Ulászlót tartván Csehország törvényes királyának, az ő hűbérúri hatósága alá kívánta helyezni leányát.²

Mátyás előrelátta, hogy Henrik halála után, a hercegséget az ő hozzájárulása nélkül Borbála részére fogja Albert elfoglalni. Ezt megakadályozandó, 1475-ik év elején a glogau-i rendektől ígéretet vett, hogy az öröklés tekintetében az ő rendelkezését fogják bevégni.³

Ily módon lehetővé akarta tenni, hogy a haláleset bekövetkeztekor nyomást gyakoroljon a Hohenzollernekre, őket a glogau-i hercegség megmentése végett meghódításra készítse.

Ezért mikor az év végén, Belgrádnál táborozva hírt vett, hogy Henrik herceg súlyos betegségbe esett, Stein Györgyöt, ki ekkor már Sziléziában egyik helytartója volt, Albert herceghez küldötte azzal az ízenettel, hogy leánya a hercegséget megtarthatja, ha a hűbéri megerősítést tőle

¹ 1475 január 25-én kelt levele.

² Ezt Albert maga adja elő 1476 márczius 17. és 31-én Ulászlónak.

³ Erre emlékeztetik a kroszeni rendeket Zápolyai István és Stein György, 1476 február 18-iki leveleikben.

kéri, és azzal a fölhatalmazással, hogy az átruházási okiratot mindjárt kiállithassa.¹

Stein György és társa Zápolyai István a herceg halálát nem várták be, hogy uralkodójuk hűbérúri jogait biztosítsák. Négy nappal elhunyt előtt a hercezség rendeit emlékeztették az egy év előtt tett esküjökre, és felhívták, hogy a haláleset bekövetkezte után a hercezségre áhítózó fejedelmek egyikét se bocsássák a tartományba.² Ugyanis tudomásuk volt arról, hogy Henrik testvérének fia, János sagani herceg az örökségre szintén igényt tart.

Másfelől ugyancsak még a herceg életében, mikor orvosa a halál közeledését jelezte, brandenburgi hadak megszállották a hercezség várait,³ a halálnak február 22-ikén bekövetkezése után pedig a glogauai rendek Borbálának hűséget esküdtek, ellenben a Mátyás helytartótól vett felhívást kitérő válaszszal intézték el.⁴

Albert választófejedelem akkor frankoniai birtokain tartózkodván, mivel a Sziléziában elfoglalt Stein nem járhatott el azonnal megbízatásában, Mátyás szándékai felől nem birt tudomással, és szintúgy mint fia, abban a meggyőződésben volt, hogy tőle leánya végrendeleti megerősítését nem várhatja.⁵ Ezért Ulászlóhoz követeket küldött Prágába és őt arra kérte, hogy leánya jogait «a magyar király ellen» vegye oltalmába, és mint a császártól elismert törvényes cseh király a hűbérúri átruházásról okiratot adjon. Arra hivatkozott, hogy a császárhoz való hű ragaszkodásért jutott ellenséges viszonyba a magyar királyhoz, a kit törvényes cseh királynak nem ismer el.⁶

Két héttel utóbb (márczius utolsó napján) Branden-

¹ 1475. december 30-ikán kelt megbízólevele (MKL. I. 323.) az izenetet nem foglalja magában, tartalmát a későbbi iratok ismeretik meg.

² 1476 február 18-án kelt iratuk.

³ János őrgróf február 22-ikén kelt levele atyjához.

⁴ P. C. II. 202—4.

⁵ Ezt János őrgróf az idézett levélben világosan írja.

⁶ 1476 márczius 17-ikén kelt utasítása.

burgba visszaérkezvén, kapta meg a sziléziai helytartók üzenetét, a melyből megtudta, hogy leányát Mátyás a hercegség örökösének elismerni hajlandó és azt is, hogy Stein György az ügyet elintézni kész. Ezt Ulászlónak azonnal értésére adta, azzal a kijelentéssel, hogy a magyar király ajánlatait «megveti és jó cseh akar maradni.» (Veracht es noch alles und will gut Behmisch sein und bleiben.)¹

Ezen látszólag határozott állásfoglalása daczára két-színű politikát követett. A magyar helytartókat ugyanis fölkérte, hassanak oda, hogy uralkodójuk Borbála irányában mint «kegyes ura viselje magát» és az ő jogait ismerje el.² Nagy óvatossággal válogatta meg a kifejezéseket, úgy hogy azokból a megerősítésért való folyamodás és Mátyás cseh királyi joghatóságának elismerése világosan kiolvasható nem volt.

A tárgyalások további folyamán szintén mesteri leleménység tanújelét adta. Stein Györgytől Mátyás király nevében kiállítandó olyan okiratot kívánt, a mely másfél évvel korábban legyen keltezve és szövegében azt foglalja magában, hogy a király Henrik herczeg kérésére nejét örökösének és utódjának elismeri. Maga fogalmazta meg azt és küldötte a magyar biztosnak.³

Kétségtelenül az volt a célja, hogy így leánya a királyi megerősítés kedvezéseiben részesüljön, anélkül, hogy azért folyamodni és Mátyást cseh királynak elismerni tartozzék

Stein könnyen fölismerte ezt a célzatot. Azt válaszolta, hogy ilyen okirat kiállítására nincs fölhatalmazva és a király sem lesz hajlandó arra. Mire Albert megnyugodott abban, hogy a kiállítandó okirat a kiállítás napjának keletét viselje. Ekkor kijelenté azt is, hogy leánya teljesíteni fogja azon kötelességeket, «a melyekkel Csehország királya és koronája

¹ Prágába küldött követének utasítása.

² Fontes. XLVI. 383.

³ A fogalmazat megvan a berlini házi levéltárban. Kivonata P. C. II. 216.

irányában a sziléziai hercegek tartoznak.»¹ Azonban ezen kifejezéseket is kétértelműen választotta meg, mert kétséget hagyott fenn aziránt, vajon kit tart Borbála cseh királynak és a korona törvényes birtokosának.

Stein most a döntő nyilatkozat megadását azzal kerülte el, hogy az elhatározást a királynak tartotta fenn és Budára utazott.

A válasz soká késett. Stein hat hét multával, Magyarországból Sziléziába visszatérvén, június 24-ikén kereste föl a választófejedelmet levéllel, a melyben csak annyit mond, hogy uralkodója «végleges határozatot» a glogauai ügyben nem hozott. De ehhez hozzáteszi: «Nem tudok hasznosabbat ajánlani fenségednek, mint azt, hogy személyesen jelenjék meg a királyi felség menyegzőjére; fenséged eredményeket érhetne el, a melyekre különben nem számíthat; ... hozza magával fiát János herceg önagyságát, fényes fegyverzetű kísérettel; mindketten tiszteletteljes fogadtatásban fognak részesülni».²

Eszerint Mátyás a glogaui ügy kedvező elintézését attól tette függővé, hogy a politikájához való csatlakozásukat és meghódolásukat a Hohenzollernek tüntető nyíltsággal juttassák kifejezésre.

Ugyanekkor Mátyás sziléziai helytartói Albertre és glogaui hiveire a szentszék tekintélyének fölhasználásával is hatottak. Június végén Boroszlóban gyűlést tartottak, a melyen a glogauai rendek és a választófejedelem követei szintén megjelentek. Itt Pisciai Bertalan pápai követ kihirdette IV. Sixtus iratát, melyben Mátyást Csehország királyának ünnepélyesen elismeri; ennek alapján a glogauiakat fölhevítve, hogy főhűbéruruknak a hűségi esküt tegyék le. Ezek azt válaszolták, hogy Borbála irányában már levannak kötve hűségi esküjökkel, más esküre nem kötelezhetők; minélfogva a Mátyás és Ulászló között a cseh korona birtoka iránt fenforgó ellentét kiegyenlítéseig «hagyják őket béké-

¹ Stein május 2-ikán kelt levele és Albert május 23-iki válasza.

² P. C. H. 239.

ben». A pápai követ, a szentszék parancsai iránt tanúsított engedetlenségükért kemény szavakkal megróttta őket; de szavai hatástalanul hangzottak el. Rómába küldött jelentésében sajnálkozva vallja, hogy a szentszék tekintélye a cseh korona katolikus rendének körében is nagyon alászállott, és az egyházi büntetésekkel, melyeket alkalmazni fog, célt nem érhet.¹

Albert választófejedelem csakugyan, a pápa intelmeivel nem törődve, nyíltan Ulászlóhoz csatlakozott. Ez június 27-ikén kiállította Borbála javára a főhűbérúri átruházás okiratát és a Hohenzollernházzal még szorosabbra fűzendő kapcsolatát, július 4-ikén Podjebrád György fia által megkérte a csak tizenkét éves özvegy hercegnő kezét, melyet ez atyja hozzájárulásával örömmel nyújtott neki, és mindjárt a glogauai rendeket utasította, hogy férjét «gyámjául» ismerjék el és ezentúl az ő parancsainak engedelmeskedjenek.²

A pápai legatus mind a házassági tervet, mind Albert szövetkezését Ulászlóval, a szentszék iránti engedetlenség tényének bélyegezte, és megíúsításukra mindent, a mi hatalmában állott, megtett; azonban nem volt kétsége az iránt, hogy igyekezetei eredménytelenek lesznek; megis jósolta, hogy Mátyás és Albert között háborúra kerül a dolog, a mi amaszt a törökök ellen tervezett vállalat elejtésére fogja bírni.³

Mátyás a történetekről értesülván, felháborodásában a glogauai hercegséget János sagani hercegnek adományozta;⁴ Albertnek pedig ő maga tudomására hozta, hogy a tőle szenvedett sérelmet fegyverrel torolja meg.

«Hogy testvériséged — írja neki — leányát a lengyel király elsőszülött fiának nőül adta, nem törődünk vele. Azt

¹ Pisciai Bertalannak 1476 szeptember 16-ikán Boroszlóból a pápához írt jelentése. (Eredetije a velencei szent Márk könyvtárban. Classis X. codex 178. f. 35.)

² P. C. II. 345.

³ Az idézett jelentésben.

⁴ 1476 szeptember 12-én. *Scriptores rerum Silesicarum*. X. 108.

azonban, hogy az utóbbi, a mi hűbéresünk és alattvalónk, a néhai Henrik herczeg tartományát elfoglalni készül és a rendeket ott meghódolásra kényszeríti, nem tűrhetjük... Pedig mi testvériségednek szeretetére, nem gyűlöletére szereztünk jogczímet». Ezután kifejti, hogy Ulászló megsértette a vele kötött fegyverszünetet, a melyben arra kötelezte magát, hogy az ő alattvalóit magához vonni nem fogja. Mivel pedig saját jogainak megoltalmazása végett a háborút a törökök ellen abba kell hagynia, a kereszténység veszedelméért a felelősséget reá hárítja. Egyébiránt zárósoraiban a választófejedelem «jóindulatát kérvén ki» a békés elintézés előtt az ajtót végképen nem zárta el.¹

Ugyanakkor panaszát és elhatározását a német fejedelmekkel is közölte.²

Albert úgy fogalmazta meg válaszát, mintha elhinné, hogy Mátyás a «házassággal nem törődik», az ellen kifogást nem emel; ezért köszönetet mondott. Arra nézve, a mit a király Ulászló ellen felhozott, a felelősséget magától elhárította.³ Az ügy békés elintézése tekintetében pedig ajánlatot nem tett; így tehát a fegyverre bízta a döntést.

Mátyás ezért fenyegetését beváltandó, sziléziai helytartóinak meghagyta, hogy a glogau-i herczegséget János sagani herczeg javára foglalják el. A pápai legátust felhívta, hogy a két Hohenzollernt, mint a hussziták pártfogóit egyházi átokkal sújtsa; mire Pisciai Boldizsár egyelőre csak Kroszen várost, Ulászló érdekében kifejtett kiváló buzgalmaért interdictum alá vetette; János őrgrófot pedig értesítette, hogy ha a háborúval Mátyás hűbérese ellen fel nem hagy, ki fogja közösíteni.⁴

A glogau-i rendek, a szentszék és Mátyás boszújától félvén, deczember 7-én meghódoltak a sagani herczegnek.

¹ 1476 október 1-én. M. K. L. I. 345.

² Október 2-ikán Vilmos szász herczeghez írt levele. Ugyanott. 348.

³ November 12-ikén. P. C. II. 261.

⁴ Scriptores. X. 109. P. C. II. 276.

Borbála csak azokat a helyeket tudta megtartani, a melyeket brandenburgi őrség szállott meg.¹

Mátyás a Hohenzollernnek figyelmét és erejét a glogauai ügytől eltérítendő, az ő szokott sokoldalú diplomatiájával minden felől ellenségeket zuditott rájuk. Míg Nürnberg város, a melylyel szövetkezett és a schweiczi kantonok, a melylyekkel tárgyalásokat indított meg,² a frankóniai ősi birtokokat és Wratistlaw pomeraniai herczeg, kit szolgálataiba fogadott, Brandenburgot fenyegették; szövetségese a német lovagrend a lengyel királyt tartotta vissza attól, hogy Albertnek segítséget nyújtson.

Ugyanakkor Albert arról a reménységről is kénytelen volt lemondani, hogy Ulászló támogatásában részesül. Ez ugyanis semmit sem tett az ő érdekében, sőt az egybekelést Borbálával különböző ürügyek alatt folytonosan halogatta.

Sziléziai és magyar hadak János örgróft mindinkább viaszszorították és Frankfurtig üldözték, a melynek külvárosait, az Odera hídjával lángbaborították. «Gyászos háború volt ez, — írja egy hírneves porosz történétíró — János örgróf szegénnyel borítva vonult el a háború színhelyéről». Fegyverszünetet kötött, a mely azonban a sagani herczeget nem tartotta vissza attól, hogy foglalásait és dúlásait folytassa.³

IV.

Ilyen helyzetben találta a Hohenzollern házat 1477 nyarán a nyílt háború kitörése Mátyás és a császár között. Az utóbbi most Albert segítségére szorult. A választófejedelem, érdeke és kötelessége által egyaránt ösztönözve, készséggel felelt volna meg a felhívásnak. Azonban a brandenburgi hadakat, saját országa vedelmére nem nélkülöz-

¹ P. C. II. 261., 278.

² P. C. II. 361.

³ Droysen: Geschichte des Preussischen Politik. II. 314. Ezen eseményekre vonatkozó iratok, P. C. II. 271—333.

helte;¹ arra szorítkozott, hogy frankóniai birtokain felkelést rendelt el,² a mi csekély eredményt ígért. Megnyugvással értesült tehát arról, hogy a császár, kit a lengyel és cseh királyok magára hagytak volt, már ősz elején béketárgyalásokat indított meg. Tanácsosokat küldött hozzá e végből, hogy a békekötésbe ő is befoglaltassék és ez alkalommal a glogauai ügy elintézését nyerjen.

Mátyás e tekintetben nagy előzékenységet tanúsított a császár irányában. Beleegyezését adta ahhoz, hogy ő hozzon létre barátságos egyességet Borbála és a ságani herczeg között, vagy pedig ha ez nem sikerül, bírói ítél-tével döntse el, hogy a herczegség a vetélytársak között melyiket illeti meg.³

Ugyanis ekkor, magasabb politikai céljainak érdekében nemcsak a császárt lekötölni igyekezett, hanem egyúttal a Hohenzollernekkel való szövetkezés tervét újból fölkarolta. Ez irányban több úton tett kísérletet.

Az 1478-ik év első napjaiban Stein György ismét előállott azzal a javaslattal, hogy Albert a Sziléziába készülő királynál személyesen jelenjék meg, a hol tapasztalni fogja — úgymond — hogy a magyar királynál «a kérelmező biztosabban ér célzt, mint a fenyegetődő.»⁴ Sőt Mátyás maga egyik titkárát egyenesen hozzá küldötte azzal az ajánlattal, hogy Boroszlóban találkozzva, a fenforgó kérdéseket személyesen oldják meg.⁵

Szokása szerint arról is gondoskodott, hogy ajánlatai elfogadását kényszerítő eszközökkel segítse elő. Szövetségesi a pomeraniai herczeg 1478 elején Brandenburgba nyomult és több fontos végvárat hatalmába ejtett. Április végén pedig királyi zsoldos hadak Belicz várost foglalták el, és a vad rácz csapatok kegyetlen dúlást vittek véghez,

¹ Így mentegetődzik 1477 november 20-ikán.

² Geschichtsquellen der Provinz Sachsen. I. 551.

³ A császár 1478 január 5-ikén értesíti erről Albertet, azzal, hogy a feleknek a megjelenésre közelebb kítúzi a határidőt.

⁴ 1478 január 5-iki levelében.

⁵ Az izenet tartalmát Albert válaszából ismerjük.

a minek az volt a következménye, hogy Brandenburgban általánossá vált az elégtelenség a fejedelem politikája miatt, «mely súlyos bajokat hoz az országra olyan ügyért, amelyhez semmi köze nincs.»¹

Albert a királyi titkárnak adott válaszában megerőltette magát, erőteljes kifejezésekben bővelkedő szótárából a legédesebb szavakat kereste ki. Azt hangoztatta, hogy ő mindig igyekezett a király kívánságát teljesíteni és neki engedelmeskedni; most is Boroszlóban szívesen jelenik meg, csak arra kéri, hogy két hónappal előbb tűzze ki a határnapot, mert a távolság nagy, ő pedig beteges és vén ember; ha pedig személyesen nem jelenhetik meg, fiát küldi maga helyett; végre a királyt, lovagias és fejedelmi érzületére hivatkozva, arra kéri, hogy leányát, «a férjétől eltaszított szegény özvegyet,» karolja föl.²

Azonban a fiához írt bizalmas levelében nem hallgatta el azon aggodalmát, hogy Mátyáshoz, «ki köztudomás szerint ígéreteit nem szokta teljesíteni», csatlakozva, a Jagellók támadását vonhatja magára.³

Ezalatt János örgróf, ki mint brandenburgi helytartó, a Mátyással való jó viszony helyreállításának sürgető szükségességét még inkább érezte mint atyja, az ő tudta nélkül maga keresett módot, hogy a fenforgó ellentétek békés kiegyenlítését lehetővé tegye. Frigyes liegniczi herceget, ki a magyar király jóakaratával dicsekedhetett, kérte föl közbenjáróul. Ennek levelére válaszolva, Mátyás kijelentette, hogy méltányos egyezés kötésére mindig kész volt és noha ajánlatait az örgrófok «megvetették», most is kész, mivel szívesebben hadakoznék a hitetlenekkel, mint keresztény fejedelmekkel; ezért Stein Györgyöt utasítani fogja, hogy a herceg közreműködése mellett, tárgyalásba bocsátkozzék az örgrófokkal, föltéve, hogy ezek a sagani herceget békében hagyják.⁴

¹ P. C. II. 20., 23.

² 1478 február 25-én.

³ 1477 december 30-ikán.

⁴ A február 21-én kelt levél, melyet a P. B. II. 353. csak kivonatossan közöl, a berlini királyi állami levéltárban.

Ezt a választ be nem várva, János örgróf egy másik kísérletet is tett. Zollerni Eitelfritz grófot küldötte a királyi udvarba, avégből, hogy az ott tartózkodó Kristóf bajor herceg útján fölhatalmazást eszközöljön ki a királytól, hogy hozzá az egyezség létrehozására teljhatalommal fölruházott megbízottait küldhesse; ehhez azt a kérést csatolta, hogy a király időközben a sagani herceget ne segítse.

Mátyás ezt az izenetet is előékenyen fogadta és a bajor herceg közvetítése mellett készen nyilatkozott az örgróf küldötteivel tárgyalni; azonban a sagani herceg segélyezésének megszüntetését attól tette függővé, hogy vele az örgróf április 24-ig tartó fegyverszünetet köt.¹

János örgróf a föltételt elfogadta,² azonban attól a szándékától, hogy biztosait a királyi udvarhoz küldi, elállott és Stein Györggyel állapotott meg abban, hogy május 11-én a Berlin és Boroszló között fekvő Guben városban tartják meg a békeértekezletet.

Sem ő, sem Borbála nem jelent meg ott személyesen. Közös megbízottakat küldöttek; azt a kötelezettséget is vállalták, hogy atyjuk a hozandó határozatokat elfogadja és a brandenburgi rendekkel megerősíteti. János sagani herceg személyesen érkezett Gubenbe. A tárgyalás rövid ideig tartott. A két Hohenzollern-fejedelem távolléte miatt a glogaui üggynek egyezség útján végleges rendezésére nem lehetett gondolni. Ezért az határoztatott, hogy Borbála és a sagani herceg között augusztus 24-ig fegyverszünet tartassék, és e határnapig a király, mint bíró hozzon ítéletet, továbbá mindkét fél a kezei között levő foglyokat, váltságdíj követelése nélkül bocsássa szabadon, az egyezséget a fejedelmek június 5-ig pecsételjék meg.³

E határozat Mátyásra nézve két irányban volt elő-

¹ A Zollern gróf előterjesztését és a királyi választ tartalmazó emlékirat a berlini állami levéltárban. Kivonata P. C. II. 367.

² Április 3-án a sagani herceghez írt levele ugyanott.

³ A gubeni egyezség szövegét nem ismerjük; a hozott határozatokról az érdekelt felek levelezése bőséges tudósításokat tartalmaz. P. C. II. 376—421.

nyös. A glogaui ügy elintézését a császártól, ki a feleknek ítélőszéke előtt megjelenését türelmetlenül várta volt,¹ elvonta, és a maga kezeibe helyezvén, politikai czéljaira fölhasználását tette lehetővé; emellett cseh királyságának elismerését foglalta magában a határozat.²

Éppen azért Albert, ki ahhoz ragaszkodott volt, hogy a császár gyakorolja a bírói tisztet, a gubeni egyezséget «gyalázatosnak» bélyegezte és azon aggodalmát fejezte ki, hogy az egyezés lelkiismeretes megtartásával a lengyel és cseh királyok támadását, megszegésével a magyar király boszúját vonják magukra; szemrehányásokat tett János őrgrófnak, hogy az ő hozzájárulását, Borbálának, hogy «férje» beleegyezését ki nem kérvén, fogadták el Stein propositióit, a ki ellen élesen kifakadt. «Ez a veszedelmes békeközüítő — úgymond — mindig csalárdul járt el irányukban».³

Azonban János őrgróf, még mielőtt atyja levele az ő kezeihez juthatott volna, oly magatartást foglalt el, a mely az egyezés végrehajtását kétségessé tette. Mivel a sagani herczeg a kezei között levő foglyoktól váltságdíjat követelve az egyezséget megsértette, ő is a saját foglyai szabadonbocsátását megtagadta, és az egyezés megpecsételt példányát a kitűzött határnapig be nem küldötte. Stein sürgető és fenyegető leveleivel nem törődött; a liegniczi herczeg tanácsát, hogy ha el akarja kerülni a háborút személyesen keresse föl a magyar király megbízottját, mellőzte. Határozott hangon kijelenté, hogy mivel az egyezséget a sagani herczeg megszegte, az önvédelem kényszerűsége alól nem tér ki, és a támadást vissza fogja utasítani.⁴

A sagani herczeg, támadó föllépéséhez biztosítandó Mátyás segítségét, az ő udvarához utazott, a glogaui herczegségnek kezei között levő területét Stein oltalmára bízta.

¹ Május 7-iki levele.

² Ezt különösen kiemeli Albert május 20-iki levelében.

³ Május 29-ikén fiához intézett hosszú levele és a császárhoz küldött emlékirata.

⁴ Stein György május 30., június 1., 7., a liegniczi herczeg június 14. és János őrgróf június 21-iki levelei.

Erre a hírre Albert herczeg, ki örömmel üdvözölte volt fia erőteljes kijelentéseit, megdöbbsent; rendeletet adott ki, hogy gyorsfutár lóhalálában menjen Budára és a sagani herczeget megelőzve, jelentse be, hogy mielőbb követei fognak érkezni a királyhoz. Ily módon megakadályozhatni vélte azt, hogy Mátyás a háborút ellenök megindítja.¹

Éppen ekkor, június végén érkezett vissza Albert Frankenburgból Brandenburgba, azzal az elhatározással, hogy a pomeraniai herczeg ellen vezeti seregét. Törhetetlen lelkét jellemzi az a kijelentése, hogy «vagy megfenyíti a hűtelen gonosztevőt, vagy belehal vállalatába.»² Abban a meggyőződésben, hogy Mátyástól nincs oka tartania, július második felében megindult, még fiát János örgrófot is magával vitte. Diadalmas hadjáratában az elvesztett várakat visszaszerezte.

V.

Mátyás csakugyan nem volt hajlandó Albert ellen fegyvert ragadni. Meghitt tanácsosa Veronai Gábor egri püspök a gráci császári udvarnál időzván, a választófejedelem követével közölte, hogy Stein az uralkodójától kapott utasításoktól eltérve járt el; «valószínűleg — úgymond — fejét vesztette el.»³

Azonban Mátyás, amikor a pomeraniai hadjárat megindításáról értesült, szövetségesét nem akarta elhagyni.

¹ 1478 június 26-ikán fiához írt levele. A királyhoz küldött követek eljárásáról nincsenek adataink. Albert egy későbbi (november 3-iki) leveléből tudjuk, hogy azokat csakugyan útnak indította.

² 1478 május 28-ikán.

³ A választófejedelem követe júliusban írt jelentésében előadja, hogy a bíbornok «entschuldigt seinen Herrn er wäre nie gerne gegen Euch gewest. Herr Jorg von Stein hätt wider seinen Willen gehandelt . . . Herr Jorg mocht den Kopf verloren haben.» Ez a jelentés még a következő részleteket tartalmazza: «Es wäre ein Bischof und ein Edelmann bei seinem Herrn gewest, die hätten sich grosser Ding berühmet, wenn nur sein Herr Feind wird und möcht leicht ein Zeug in die Schlesien schicken, so wär zu gericht, dass die Landschaft von Adel und den Stätten der merer Teil von Euch

A sagani herczeg biztatásainak hatását fokozták a Brandenburgból érkezett hírek, a melyek az ott uralkodó elégtelenségről szoltak. Ezt ugyanis élesztette volt az a körülmény, hogy a válságos körülmények között a választófejedelem az országból sok ideig távol volt. Fia maga nem habozott vele nyíltan közölni, hogy róla «vén napjaiban, becsületesen eltöltött élete alkonyán» alattvalói azt mondják, hogy «a mikor pénzre és katonákra van szüksége, megtalálja az utat az országba, de a mikor őket megoltalmazni kellene, künn marad.»¹

Mátyással elhitették, hogy Frankfurt kapui három éjszaka nyitva állottak, mert hire érkezett, hogy magyar sereg közeledik a város megszállására; ha tehát sereget küldene Brandenburgba, ott a rendek nagy része meghódol neki.²

Mátyás ekkor, augusztus 12-ikén a választófejedelemhez és fiához a következő levelet intézte: «Tudomástokra hozzuk — írja — hogy veletek békét, egyezséget, barátságot tartani mindenkor óhajtottunk és most is óhajtunk. Tanácsosaink, követeink és köldötteink által ismételten megkerestünk titeket arra nézve, hogy azon viszályban, mely köztetek és a mi hívünk, alattvalónk és hűbéresünk János sagani herczeg között fönforog, ellenséges föllépéstől, országunkban kártételektől és sérelmek okozásától tartózkodni méltóztassatok, jogaitokat vele szemben törvényes úton oltalmazzatok. Ennek daczára a sagani herczeg ellen a háborúval fölhagyni, hazánk ellen károk és sérelmek elkövetésétől tartózkodni, az elkövetettekért kártérítést nyújtani vonakodtatok. Ezért tudjátok meg, hogy a jogtalanul megtámadott János herceget, mint alattvalónkat és hűbéresünket, becsületünk sérelme nélkül el nem hagyhatjuk, a

schlagen. So wär die Kundschaft vorhanden, dass zwei oder drei Nacht ein Pfort geöffnet wurd zu Frankfurt, und wenn Ir nit selber darkommen Frankfurt wär verloren gewest.» Ez a jelentés, melyet a weimari levéltár néhai igazgatója, dr. Burkhart másolatban közölt velem, a P. C.-ben nincs kiadva.

¹ 1478 április 27-én.

² A főntebb idézett jelentésben.

rajtunk és hazánkon ejtett sérelmeket, becsületünk és hazánk kára nélkül nem tűrhetjük. Ha tehát a herczeg támogatásában, vagy a sérelmek és károk megtorlásában, részünkről vagy hiveink részéről bármi történik, ezért sem ti, sem mások minket nem vádolhattok. Isten és a világ előtt kijelentjük, hogy ezért minket felelősség nem terhel, és magunkat ártatlanoknak valljuk. Mi ugyanis veletek mindenkor békében, egyezségben, jó barátságban kívántunk élni; ti ellenben, a mi jogos és tisztességes felszólításainkat megvetettétek, hiveinket fegyverrel megtámadni és sérelmekkel illetni nem ártalljátok.»¹

Ezt az iratot egyik későbbi levelében «hadizenetnek» nevezte, de inkább ultimatumnak kívánta tekinteni, a melynek még nagyobb nyomatókat kölcsönözött azzal, hogy a sagani herczeget a választófejedelem ellen a háború megindítására fölhatalmazta, és zsoldos hadai egyik legfélelmesebb kapitányát, Schönaui Zeleni Jánost Brandenburg felé küldötte.

Azonban ugyanekkor, alig két héttel a hadizenet megírása után, nem restellte egyik titkárát Golden Jánost, a bécsi egyetem volt tanárát, a választófejedelemhez küldeni azzal a felhívással, hogy a gubeni egyezséget hajtva végre, fiát az ellenséges föllépéstől tartsa vissza, mert ő a sagani herczeget, mint hűbéresét, nem hagyhatja el.² A megelőző «hadizenetről» említést nem tett.

A választófejedelem élénk örömmel fogadta október első napjaiban a királyi izenetet. A király augusztus 12-iki hadizenetét — a futár késése miatt — még nem kapta ugyan meg; de szeptember 23-ikán vette a sagani herczegét, és csakhamar azt a hírt is, hogy a herczeg az ellenségeskedéseket mindjárt megkezdte, a minek következtében a pomeraniai herczeggel fegyverszünetet kötött.

A királyi titkár küldetésének célját Albert világosan megérthette Stein György leveléből, a ki Zeleni közeledését

¹ M. K. L. I. 383.

² Az izenet tartalmát a választófejedelem válaszából ismerjük.

jelentvén, barátságos tanácssal szolgált. «Ne engedje nagyságod — írja neki — hogy országára törjön a magyar sereg. Ha szavamra hallgat, egész életén át hálás leszek neked. Bizzék királyomban!»¹

Albert tehát látta, hogy szabad választása van szövetség és háború között; de ezt úgy akarta elhárítani, hogy amazt elfogadnia ne kelljen.

Az Odera melletti Frankfurtban október 4-ikén fogadván a király emberét, élő szóval adott válaszában fia eljárást igazolni igyekezett, és azt hangoztatta, hogy a császár után legjobban a királyt tiszteli, a kinek ajánlja magát, fiát és leányát.

Levelet is írt Mátyásnak, kit «urának és testvérének» czimez. Újból kijelenti, hogy a fenyegető veszély eldöntését kész a császárra bízni. «Királyi méltóságod — ezek a zársorai — legyen leányom kegyes ura; a szegény nőt, a ki minden vagyonából ki van forgatva és az egyetlen várból, a mit megtartott, mindennapi kenyerét sem kaphatja meg, vegye oltalma alá. Ezért Istentől jutalmat, a világ előtt dicsőségét szerez magának; magunk is megszolgáljuk azt.»²

Tíz nappal utóbb kapta meg az augusztus 12-iki az ultimátumot. Noha ezt a később útnak indított királyi titkár közlése látszólag visszavonta és tárgytalanná tette, nem hagyta válasz nélkül. Ugyanis a királyi titkár elutazása és a hadizenet megérkezése között a háború koczkája az ő javára dőlt el. Október 9-ikén a sagani herczeg János örgróffal vívott ütközetben súlyos vereséget szenvedett, négyezer fegyvereséből a felét veszttette el.

A választófejedelem tehát maga is az ultimátum rideg hangján szólott válaszában, mely a néhány nap előtt használt barátságos czimezést is mellőzi. A levél így hangzik:

«Legfenségesebb fejedelem, Mátyás úr, Magyarország, Dalmácia, Horvátország királya! Mikor ti nekünk, Albertnek, Isten kegyelméből Brandenburg örgróffjának, Budán augusztus 12-ikén kelt leveleteket megírtátok, mi pomerániai

¹ Szeptember 21-ikén.

² Október 4-ikén. M. K. L. I. 409.

ellenségünkkel háborúskodtunk, nektek és János sagani hercegnek pedig sérelmet soha nem okoztunk, nem is terveztünk.» Az ellenségeskedés megújulásáért a felelősséget a hercegre hárítván, így folytatja: «Legyen királyi méltóságod barátságos urunk, testvérünk; ha ellenünk panasza van, a római császárnak, mint rendes bíránknak hatalmában állunk. Mivel pedig kárt sem királyi méltóságodnak, sem örökös tartományainak nem okoztunk, hanem inkább szenvedtünk: óvást emelünk, Isten és a világ előtt hirdetvén, hogy haragjára okot nem adtunk, sőt ellenkezőleg, szívesen visel-nők magunkat királyi méltóságod iránt úgy mint urunk és testvérünk iránt illik. Fegyveres fellépésünkben, a mire János herceg kényszerített, mindenki az önvédelem tényét fogja látni. Bizunk benne, hogy királyi méltóságod János herceg gőgös magaviseletének jogtalanságát fölismerve, ezen és megelőző levelünk tartalmát megszívlevél, barátságos és szívélyes fölszólításunkat, Isten igazságosságát, a kitaszított özvegy állapotát és jogos ajánlatunkat tekintetbe veszi, ezentúl is barátságos urunk, testvérünk marad.»*

Mátyás ezalatt a választófejedelem október 4-iki levelét november 2-ikán vette, és erre a válaszát úgy fogalmazta, mintha augusztus 12-iki iratát nem küldötte volna el. Abból indul ki, hogy «Henrik herceg halála után a hűbéri hódolat bemutatására ismételten fölszólította Borbálát, ki kétségkívül atyjának utasítására nem engedelmeskedett, sőt a hercegséget az ő ellensége, Ulászló kezeire juttatta; majd János örgróf a sagani herceget, kinek ő a hercegséget mint hűbért adományozta, fegyverrel támadta meg, sőt a király országát és alattvalóit, hadizenet nélkül, rabolva és gyújtogatva károsította. A választófejedelem által tett ajánlatról, hogy a döntést a császárra bizza, így nyilatkozik: «IV. Károly arany bullája megállapítja annak a módját, hogy a császár a cseh korona országaiban birói hatóságát miképen gyakorolja; azonban jogainkat és a biróságunk alá tartozó ügyeket magunknak tartjuk fön, senki

másra nem bizzuk; minélfogva néktek és mindenkinek fejedelemségünk szokásai szerint igazságot szolgáltatni készek vagyunk;... a császár előtt csak oly ügyekben, a mik az ő illetékességéhez tartoznak, állunk törvényt.»*

Míg a titkára által hozott október 4-iki levélre Mátyás már négy hét multával válaszolhatott, a tíz nappal később Frankfurtból elindított levél csak két hónap mulva jutott el a Kassán tartózkodó királyhoz, a ki arra deczember 18-ikán válaszolt, feltűnően rideg hangon, melyet célzatosan használt és meg is magyarázott.

«Tudjuk — írja — miképen illik a fejedelmeknek egymással levelezni, de azoknak, a kiknek a színlelés mesteriségük, nem akarunk alkalmat adni, hogy rólunk elmondhassák, hogy mi mások példáját követve, testvérünknek címezzük azt, a ki ellen háborút viselünk. A mi szokásunk az, hogy azt foglaljuk szavakba, a mit szívünkben érezünk; nem tartjuk illő dolognak szavakkal vitatkozni, a mikor tényekkel harczolni kell.»

Azután a választófejedelem minden egyes állítására gúnyosan válaszol. «Köztudomású dolog, hogy az, a ki jogainkat bitorolta és halálos ellenségünkre ruházta át, nem a sagani herczeg volt, hanem más valaki. . . . Azon állítástokra, hogy ti és fiatok nekünk és országunknak kárt nem okoztatok, elég a Lausitz területén lángba borított házakra mutatni. . . . A császári bíraskodást készek lettünk volna elfogadni, ha a császári felség által elismert választófejedelmi méltóságunk követeléseivel alkalmazkodtatok volna. Ti minket a testvéri egyetértés helyreállítására buzdítottatok, de nem rajtunk mult, hogy az most is fönnálljon.» Végre értesíté, hogy közelebb Olmüczben a cseh és lengyel királyokkal összejövedele lesz, onnan Sziléziába, a brandenburgi örgrófság szomszédságába vonul, a hol az ő előterjesztéseit szívesen várja.

Egyébiránt tréfásan megjegyzi, hogy ha ez a levele oly

* M. K. L. I. 410.

soká lesz uton, mint az volt, a melyre válaszol, előbb éri meg a világnak, mint tárgyalásaiknak végét.¹

Föltevése nem bizonyult alaposnak. A királyi levélre már négy héttel keltezése után (1479) január 15-ikén válaszolhatott a fejedelem, ki azt a fontos, de a valóságnak meg nem felelő nyilatkozatot tette, hogy leánya mindig kész volt örökségének birtokbavételéhez a királyi megerősítést kérni, és hogy ő sem leányát, sem fiát nem tiltotta el attól, hogy a királyt személyesen felkeressék,² a mivel azt kívánta jelezni, hogy őt legközelebb sziléziai tartózkodása alatt fölkeresni készek.

VI.

Mialatt az egymáshoz méltó fejedelmi ellenfelek gyakorlott tollukkal — mert ilyen esetekben nem idegen tollal szoktak élni — mintegy párbajt vívtak: a küzdelem más fegyverekkel is folyt.

Zeleni János október közepén ezer fegyveres élén megjelent Glogauban, hadüzenetet küldött a választófejedelemnek.³ A sagani herczeg kilencszáz emberrel csatlakozott hozzá.

Albert azt hitte, hogy a félelmes kapitányt az uralkodójával folyamatban lévő tárgyalásokról felvilágosítva, az ellenségeskedés megindításától visszatarthatja. November elején meghívta őt udvarához és útlevelet küldött neki; de azt a választ kapta tőle, hogy nem jöhet. Ekkor feltűnően naiv kísérletet tett. Megküldötte neki a királyhoz intézett igazoló iratát, azzal a kéréssel, hogy azt tisztjei előtt olvastassa föl, a mely kívánságának Zeleni eleget tett.⁴ Azonban nem engedte magát megzavartatni. Brandenburgi területre nyomult, több várat megvívott és pusztításokat vitt véghez, a miben rácz zsoldosai — mint Albert panasolja — kegyetlenségükkel a törököt is túlszárnnyalták.⁵

¹ M. K. L. I. 415.

² Ugyanott. 418.

³ 1478 október 19-ikén.

⁴ Albert november 3. és 6-ikán, Zeleni november 6. és 7-ikén kelt levelei.

⁵ Deczember 6-iki levelében.

Mátyás nem elégedett meg azzal, hogy Brandenburgban rémületet terjeszsen. A Hohenzollernnek frankoniai birtokait fenyegette. Ansbachi helytartóik november végén magyar-cseh csapat közeledéséről értesültek és támadását várták. Ijedten segítségért folyamodtak a szomszéd fejedelmekhez; de kitérő, határozatlan ígéreteket kaptak; sőt egyik azzal mentette ki magát, hogy az udvaránál tervezett torna miatt fegyvereseit nem nélkülözheti.¹

A támadás elmaradt. De Mátyás nagyarányú diplomatai tevékenységet fejtett ki a végből, hogy a mikor az alkalmas időpontot elérkezettnek látja, az ansbachi és baireuthi tartományokat minden oldalról körülkerithesse. Ügynökei bejárták a dél-németországi udvarokat, hogy szövetségeseket szerezzenek; megnyerték Ottó bajor és Ulrik württembergi hercegeket; a waldsasseni apát kész volt várát megnyitni; több csehországi főúr szolgálatait ajánlotta föl.

Nürnberg város katonákat toborzott; az a gyanu merült föl, hogy a vele barátságos viszonyban álló magyar király érdekében teszi ezt.

Azokhoz a német fejedelmekhez, kik a cseh korona területén hűbéreket birtak, Lajos öttingeni grófhhoz, Ulrik württembergi grófhhoz és a szász hercegekhez Mátyás fölhívást intézett, hogy neki Albert ellen segítséget nyújtsanak.²

A szász hercegekhez szóló levélben terjedelmesen adja elő a viszály keletkezését és azt, hogy jogos önvédelem kötelessége készteni fegyvert fogni; de egyúttal irányukban is hangoztatja azt, hogy a brandenburgi örgróffokkal, ha ezek a glogaui ügyben a döntést az ő bírói ítéletére bízzák, egyességre lépni kész.

Ebben a hercegek felszólítást láttak arra, hogy a választófejedelemnek közbenjárásukat ajánlják föl. Tanácsosaik

¹ Az ansbachi és plassenburgi helytartók november 30., deczember 7. és 25-iki jelentései.

² Az 1478 október 30-ikán a szász hercegekhez az öttingeni grófhhoz írt levél M. K. L. I. 396. és 401. Ulrik gróf a hozzá intézett fölhívásról 1479 február 24-ikén értesíti Albert választófejedelmet.

november második felében találkoztak, de Albert ragaszkodott ahhoz az elhatározásához, hogy bírónak csak a császárt fogadja el. Mindazonáltal maga sem remélhette, hogy ezen az alapon az egyességet létrehozhatja, ezért más közbenjárást vett igénybe.

December második felében a választófejedelem udvarmestere Frankfurtba hívta meg Stein Györgyöt. Ez nem volt hajlandó megjelenni, és azt kívánta, hogy Fürstenbergben a sagani herceg jelenlétében találkozzanak vele a választófejedelem megbízottai. Egyszersmind az utóbbival bizalmas úton közölte a feltételeket, a melyeknek elfogadása a kibontakozást meghozhatná. Nemcsak azt kívánta, hogy a glogauai ügy Mátyás döntésére bízassék, hanem szükségesnek látta, hogy Mátyás és a Hohenzollern-ház között szoros szövetség köttessék, a melynek biztosítéka gyanánt szolgálna az, hogy János őrgróf a király szolgálatába lépne, tőle zsoldot fogadna el, Szilézia oltalmazását elvállalná, és kötelezné magát, hogy a király fölhívására táborában ezer lovassal jelenik meg; végre az Odera folyó túlsó partján fekvő várakat meg kellene nyitnia a király előtt azon esetre, ha ez a vele szövetségben álló német lovagrend érdekében hadi műveletei céljaira kívánni fogja.

A brandenburgi tanácsos, kihez ezen föltételeket eljuttatta, azt válaszolta, hogy a választófejedelemmel közölni nem merte.*

Ennek daczára a fürstenbergi értekezlet december 29-én megtartott. Stein, a király lausitzi helytartójának kíséretében jelent meg; a választófejedelem hat, a sagani herceg két tanácsosát küldötte oda. A szövetségről nem volt szó, csak a glogauai kérdés megoldásának módozatairól folyt tanácskozás. Stein most is azt kívánta, hogy uralkodója vagy barátságos egyezség útján, vagy bírói ítéletével intézze el az ügyet. A választófejedelem küldöttei erre kinyilatkoztatták, hogy Borbála hercegnő, mivel Mátyás eddig ellenséges érzületet tanúsított iránta, az ő biráskodásának csak

* Stein 1478 december 23. és Liborius von Schlieben 25-iki levelei.

úgy veheti magát alá, ha ő előbb javára a férje által tett végrendeleti hagyományozást megerősíti. Ezt a javaslatot, mivel a megerősítés már a döntést magában foglalta volna, sem Stein, sem a sagoni herczeg megbízottai nem fogadták el. Eredmény nélkül oszoltak szét.¹

Azonban már egy hét mulva, 1479 január 6-án Zeleni kapitány Mátyás rendeletéből megjelent Frankfurtban, a hol megkezdette a tárgyalásokat, a melyekbe később Steint is bevonta, majd folytatásukat egészen ő rá bízta. Mindkét részről a kiegyenlítési formuláknak sokféle változataival tettek kísérletet. Végre január 24-én találtak egyet, a melyben megegyeztek. E szerint Albert megnyugodott abban, hogy Mátyás a saját udvarába idézi meg Borbálát és a sagoni herczeget, a kiket barátságos egyezség kötésére hív fel és ha ezt létesíteni nem bírja, köztük mint bíró ítél; Stein pedig elfogadta azt, hogy a király a Henrik herczeg által Borbála javára kiállított végrendeleti intézkedést megerősíti, a mihez azonban egy záradékot csatolt («was sein Königliche Maiestät daran zu bestätten hat»), a mely a megerősítés formájára nézve a királynak szabad kezét engedett.²

Mindketten abban a hitben voltak, hogy az egyezség bevégzett ténynyé lett és megerősítése Mátyás részéről nehézségekkel találkozni nem fog, Albert értesítette a szász herczegeket, hogy «a királyi felséggel kiegyezett»; Stein pedig a király nevében egy hónapi fegyverszünetet rendelt el, és utasította Zelenit, hogy mivel az egyezség megkötött, a hadi műveletekkel és dúlásokkal hagyjon föl.³

Azonban számításaikban megfeledkeztek a sagoni herczegről, ki az egyezségben meg nem nyugodott. Stein a királyhoz utasította őt; Albert herczeghez intézett levelében azt a reménységét fejezte ki ugyan, hogy Mátyás őt az egyezség elfogadására rá fogja bírni; de nem hallgatta el

¹ Emlékirat az értekezlet lefolyásáról. P. C. II. 449.

² Zeleni és Stein levelezése, úgyszintén az előterjesztett formulák és az azokra a másik fél által tett megjegyzések. P. C. II. 453–468.

³ Albert és Stein január 26-án kelt levelei.

azon aggodalmát, hogy az ő személye ellen irányuló vádakkal fog a herczeg a királyi udvarnál előállani, minélfogva kívánatosnak tartotta, hogy azoknak hatását János örgróf a királyhoz intézendő levéllel ellensúlyozza.¹

A míg a király elhatározásának megérkezésére vártak, Stein a fegyverszünetet két ízben meghosszabbította, de Zeleni magatartása a béke fennállását veszélyeztette.

Albert azon volt, hogy figyelmességével a kapitányt lekötelezze és második fiának lengyel herczegnővel tartandó egybekelésének ünnepélyére meghívta. A zord kapitány erre azt válaszolta, hogy «királya ügyeiben el lévén foglalva», meg nem jelenhetik és ugyanezen levélben három ló ellopásáért panaszt emelt.

A választófejedelem sértett önérzete sugallatára megírta Zeleninek, hogy csak azért hívta meg őt, mert arról értesült, hogy az ünnepélyeken jelen lenni óhajt. Értesítette, hogy a lovak visszaszolgáltatása iránt intézkedett, de viszont a Zeleni emberei által okozott károk megtérítését kívánta.²

VII.

Mátyás, mikor február 9-én Esztergomban a frankfurti megállapodás felől Stein jelentését megkapta, azonnal értesítette őt, hogy az tetszésével találkozott (bene nobis placet), de elhatározását ez ügyben csak Budára visszatérése és Veronai Gábor bibornok meghallgatása után fogja vele közölni.³

Itt a fővárosban eléje járultak a sagani herczeg küldöttei, kik azon voltak, hogy őt Stein ellen felereljék; ezt azzal gyanúsították, hogy a választófejedelem által megvesztegettetni hagyta magát, az egri bibornokot pedig meggyőzték arról, hogy a frankfurti megállapodás lényeges fogatkozásokban szenved; ugyanis Borbálát cseh királynénak

¹ Január 30-án.

² Albert február 6., 8., 16-án, Zeleni február 8. és 12-én kelt levelei.

³ M. K. L. I. 435.

czimezte, a királyt kötelezte, hogy a glogauai herczegséget Borbálának adományozza és a sagani herczeget az egyesség elfogadására szükség esetén kényszerítse, míg a választófejedelemtől leánya irányában ilyen kényszer alkalmazását nem követeli. Ennek következtében Mátyás a megállapodást elvetette és előbb a szász hercegeket kérte föl a közvetítésre, majd később a boroszlói püspököt és a Sziléziában működő pápai követet bizta meg, hogy az egyességre új alapot és formát keressenek.*

A két főpap április 20-án Frankfurtban tárgyalt Albert megbízottaival. Előterjesztésük lényege az volt, hogy Borbála május 17-ig személyesen vagy képviselője által mutassa be hűbéri hódolatát a királynak, a ki azután a herczegnét az «őt megillető jogokba beiktatja», közte és a sagani herczeg között egyességet hoz létre és ha ez tizenöt nap alatt nem sikerül, további három nap alatt bírói ítéletet hoz; egyszersmind a választófejedelem, és fia a kezeik között levő cseh hűbérekre a főhűbérúri megerősítésért folyamodnak. E mellett előadták, hogy a választófejedelem, ha a király bizalmát, melyet az 1472. évi tárgyalások folyamán elvesztett, vissza akarja szerezni, vele szövetséget kötjön, a mely utódaikat is kötelezze, János örgróf pedig Mátyás szolgálatába lépjen.

Albert megbízottai föltűnőnek találták ugyan, hogy Borbálának «az őt megillető jogokba» és nem «örökségébe» behelyezéséről volt szó, a mi által igényeinek érvényesülése kétségesse vált; mindazonáltal ezt nem tették vita tárgyává. Válaszukban azt hangoztatták, hogy a választófejedelem hűségesen szolgálván a császárnak, ezzel a király iránt hűtelen eljárást nem követett el; olyan szövetségbe, mely segélynyújtásra kötelezné, beteges állapotánál fogva nem bocsátkozhatik, de fiai szívesen lépnek a király szolgálatába; a lausitz hűbérekre a megerősítést kérni fogja. A glogauai ügy iránt a választófejedelem most új nyilatko-

* Stein márczius 16. és 27-én, Otto bajor herczegnek április 5-én és Mátyás királynak márczius 16-án kelt levelei. Az utolsó M. K. L. I. 438.

zatot tett, hogy t. i. Borbála aláveti magát a király ítél-
tének, ha biztosíttatik a felől, hogy az ítéletet a sagani
herczeg elfogadja; végre fölkérte a két főpapot, hassanak
oda, hogy íranta a király barátságosabb érzelmeket táplál-
jon és az ügy mielőbb elintézését nyerjen.

A királyi biztosok az általuk előterjesztett formulától
eltérni vonakodtak, de mivel az egyesség megkötésének
csak előkészítésére voltak hivatva, a választófejedelmet föl-
hívták, hogy megbízottait mielőbb Budára küldje.¹

Albert haladéktalanul útnak indította oda két tanácsó-
sát, Pfofel János jogtudort és Rothenburgi Zsigmondot.
Együttal mind ő maga, mind neje leveleket írtak nemcsak
a királynak, hanem a királynénak is; Ulászló eltaszított
nejét annak ajánlották a kegyeibe, ki tizenkét évvel utóbb
ugyanazon király elutasított második hitvese lesz.²

A választófejedelem Veronai Gáborhoz is fordult leve-
lével, a melyben figyelmeztette, hogy tőle értékesebb szol-
gálatokat várhat, mint a sagani herczegtől.³

Követei három hétig tartó utazás után, május 13-án ér-
keztek Budára. Szerényen vonultak be, és mert érkezésüket
nem jelentették, vendéglő házba szállottak. A király, a
mint erről értesült, udvari embere által kimentette magát,
hogy illő elszállásolásukról nem gondoskodott, de arra szo-
rítkozott, hogy a vendéglősnek harmincz forintot küldött
azzal az utasítással, hogy vendégei semmiben se szenved-
jenek hiányt.

A német urak legelsőbbben az egri bibornoknál tiszte-
legtek, a ki meleg szívésséggel fogadta és biztosította őket,
hogy őszintén fáradozott uralkodója és a választófejedelem
között a viszály kiegyenlítésén, az ő igyekezeteiben tehát
most sem lesz fogyatkozás.

Harmadnap fogadta őket a király a trónon ülve, udva-

¹ Az április 20—23. napokon folyt tárgyalásokat ismertető em-
lékirat és Albert április 26-án a szász hercegekhez írt levele.

² Albertnek április 26-án Mátyáshoz írt levele. M. K. L. I. 432.
A Beatrixhoz írt levelek a nürnbergi Kreis-Archivban.

³ Április 30-án.

rától környezve, ünnepélyes audientián, és belépésükkor föl-emelkedve, kezet nyújtott nekik. Azután a többieket el-bocsátotta és csak a bibornokot, Schomberg pozsonyi pré-postot és Dóczi István titkárt tartotta magánál. Átvette a választófejedelem április 26-án kelt levelét és felolvastatta.

Ebben a választófejedelem hideg és méltóságteljes hangon válaszol arra a vádra, a mit Mátyás ellene három hónap előtt a szász hercegekhez írt levelében emelt, hogy hadizenet nélkül hadat küldött Lausitzba és ott károkat okozott. Kijelenti, hogy ő hadizenet nélkül soha senkit meg nem támadott és Lausitzba is csak azután küldött sereget, mi-után Mátyás (augusztus 12-iki) hadizenő iratát megkapta; egyébiránt nem akar «disputatióba» bocsátkozni, leánya ügyében a döntést a királyra hagyja és elvárja tőle, hogy királyi méltóságából folyó kötelességéhez képest «a nyomorult özvegynek» (Elenden Witwen) igazságot szolgáltasson.*

A levél tartalmának meghallgatása után Mátyás az ő éles, gyors felfogásával mindjárt fölismerte az egyetlen mondatot, a mely ellen kifogást emelhetett. A választófejedelem ugyanis elismerte, hogy a hadizenet után seregei benyomultak Lausitzba.

«Ime — mondá Mátyás a követekhez fordulva — a választófejedelem a mit eddig tagadott, most bevallja, hogy országunk területén károkat okozott!» Pfofel bátran válaszolta, hogy ennek a sagani herczeg volt az okozója, ő kezdette meg az ellenségeskedéseket. Mivel pedig a király figyelmeztette, hogy urának hozzá kellett volna fordulnia, ő majd rendet csinált volna; a német doktor arra utalt, hogy a fejedelem a király helytartójánál tett panaszt. Ezzel a kihallgatás véget ért.

Május 16-án a bibornok magához kérlette a branden-burgi diplomatákat és, a glogaui ügyet kezdette tárgyalni. Előrebocsátotta, hogy Mátyás fegyveres föllépésre a sagani herczegnek, nem iránta táplált barátságból, hanem a viszonyok által kényszerítve adott felhatalmazást. «Jól tudjuk —

* M. K. L. 432.

mondá — hogy ő felsége a választófejedelemtől jelentékeny szolgálatokat várhat, a melyekkel szemközt az a mire a sagani herczeg képes, számításba nem jöhet.

A követek ezután uruk eljárását a Borbála és Ulászló között létesített házasság tekintetében igyekeztek igazolni Mire a bibornok azzal a közléssel lepte meg őket, hogy a csehek állítása szerint a választófejedelem kényszerítette Ulászlót a házasságra, mely a glogau herczegséget a cseh király kezeire juttatván, súlyos következményeket vonhatott volna maga után.

Pfotel fölháborodva tiltakozott a csehek «hazugsága» ellen; elmondotta, hogy Ulászló fényes követség által kérte meg Borbála kezét, ellenben a választófejedelem négy hétig habozott, elfogadja-e az ajánlatot.

A vitának azzal vetett véget a bibornok, hogy jelentést tesz a királynak.

A következő napon a bibornok, a pozsonyi prépost és Csernavorai Boskovicz Jaroslaw — tehát egy olasz, egy német és egy cseh tanácsos — tüzetesen megvizsgálták a brandenburgiakkal a frankfurti értekezlet pontozatait. Veronai Gábor határozottan kijelentette, hogy a király Henrik herczeg végrendeletét meg nem erősítheti, mert azt még be nem mutatták neki, és mert a megerősítés tényével, mely a sagani herczegre nézve jogsérelmet foglalna magában, becsstelenséget követne el.

A német úrak mentegetődztek, hogy a végrendeletet nem hozták el Budára, ígérték, hogy később bemutatják, de ragaszkodtak kívánságukhoz. Erre a királyi tanácsosok a királyhoz mentek, hogy elhatározását kérik ki. Rövid idő múlva ketten visszatérván, közölték, hogy uralkodójuk nagy haragra lobbant és kifakadt, hogy becsstelenséget követelnek tőle, és azt mondotta: «a választófejedelem bölcs ember, de ne próbálja ki rajtam az ő bölcsességét oly dolgok követelésével, a melyek a becsülettel ellenkeznek.»

Május 18-án Gábor bibornok ismét szelidebb hírokat pengetett. Előadta, hogy a király a választófejedelemmel barátságban kívánna élni, ezért új megoldási módozatot ajánl. Esze-

rint Olmützben, a hol közelebb Ulászló cseh király és több német fejedelem látogatását fogja fogadni, Albert szász és Otto bajor hercegeket megbízza, hogy mint békebírák (frundliche Verrichter) a glogaui ügyet barátságosan igyekezzenek elintézni, ha pedig ez szeptember végéig nem sikerül, bírói ítéletet hozzanak és a mennyiben erre nézve megegyezni nem tudnak, Fülöp rajnai pfalzgróf mint elnök döntsön.

A brandenburgi követek meglepetve fogadták ezt az előterjesztést. «Ők azt hitték — mondották — hogy a frankfurti pontozatok alapján fognak tárgyalni s erre kaptak meghatalmazást; most az új javaslatot a választófejedelem elé kell terjeszteniök, kinek elhatározását Olmützben mutatják be.»

Ebben a bibornok megnyugodott. A követek is, noha semmit sem végeztek, meglegedetten távoztak, mert a király egy egész esztendőre terjedő fegyverszünetet engedett, és békés hajlamait, a Hohenzollernek iránti jóakarátát más-képen is kitüntette. Ugyanis a sagani herceg köveivel, kik ugyanakkor szintén Budán voltak, rosszul bánt. Mikor ezek egy ízben a pomerániai hercegek levelét mutatták be, azt Mátyás elolvasni nem akarta és a legmegvetőbb (reprodukálhatatlan) kifejezést használva, jelentette ki, hogy a hazug leveleket semmibe sem veszi, mert a hercegek soha sem írnak igazat; egyébiránt — mondá önérzetesen — «ha valamikor háborút kellene viselnem a választófejedelem ellen, az ő segítségükre bizonyosan nem szorulnék».*

Mátyás gondoskodott arról, hogy nyilatkozata a brandenburgiak tudomására jusson. Ily módon értésükre adta, hogy ha az ő urukkal szövetséget köthet, kedvéért korábbi szövetségeseit szívesen fölládozza. Ezt Stein György egészen világosan megírta Albertnek. Előrebocsátván levelében, hogy a pomerániai hercegek viszonyukat Mátyáshoz még szorosabbra akarják fűzni, így folytatja: «Nagyságod fon-

* A brandenburgi követek május 26-án Pozsonyból küldötték jelentésüket a választófejedelemnek.

tolja meg jól, hogy családjára néhai Henrik herceg tartományából csekély állandó haszon háramolhat, ellenben ha ő felségétől a pomerániak ellen jelentékeny haderőt eszközölné ki, az a mit így szerezhetne, a brandenburgi ház örök tulajdona maradna». ¹

VIII.

Albert a budai tárgyalások eredménytelensége miatt elégtelen volt. Biztosaihoz írt levelében élesen kifakadt Mátyás azon felfogása ellen, hogy ő a végrendelet megerősítését kérve, bectelenség elkövetését várja tőle. A két német fejedelmet békebirácul elfogadta ugyan; de ítéletök elé aggódva nézett; attól tartott, hogy a Henrik halála után Borbála kezeire jutott foglyok és zsákmány visszaadására és a sagani hercegnek adandó kártérítésre fogják elmarasztalni. «Inkább — így ír biztosainak — háborút viselek egész életemen át, és gyermekeimet úgy nevelem, hogy azt halálom után folytassák. A király, a bibornok, a sagani herceg bolondnak tartanak, vagy azt hiszik, hogy háború viseléséhez nem értek. Mielőtt választófejedelemmé lettem, tizenhét fejedelemmel háborúskodtam, és Isten megsegített. Az öreg Isten még él és nem hagyja el az igazságot». ²

Azonban a bölcs fejedelem csakhamar leküzdve felindulását teljhatalommal ruházta fel biztosait, és türelmesen várta be az olmücsi tárgyalások végét.

Türelmét Mátyás kemény próbára tette. A német biztosokat három hétnél tovább váraztatta, míg a morvországi fővárosba megjött, és azután még négy hétig, míg velök végezett. ³

Ekkor a kiegyezésnek, az eddigi kísérletektől teljesen eltérő formáját eszelte ki és fogadtatta el augusztus 10-ikén.

¹ 1479 június 24-én.

² Június 8-án.

³ A biztosoknak Mátyás megérkezését megelőző időből két jelentése van közölve. A többi jelentések, sajnos, nem maradtak fenn.

Eszerint Borbálától a jogokat, melyek saját véleménye szerint őt a glogauai herczegségre megilletik (*Gerechtigkeits vermeint zu haben*), ötvenezer forintért megvásárolja. Azon viszályban, a mely ezen jogokra nézve Borbála és a sagani herczeg között fönnforog, ezek megbízásából ő fog dönteni, és e végből a két fél meghatalmazottait november első napjára maga elé idézi. A döntés után nyolcz hét alatt az ötvenezer forint felerészét a ligniczi és münsterbergi herczegek kezeihez helyezi el, kik ezen összeget Borbálának kifizetik, miután tőle Kroszen várat és városát átvették. Ezen várat és várost a herczegek mindaddig maguk kezelik, míg a király az ötvenezer forint másik felerészét szintén lefizeti, a minek két esztendő alatt kell megtörténnie. Ha a király ezen kötelezettségének meg nem felel, Borbála visszakapja a herczegektől Kroszent, melyet zálogjog czímen, mint a cseh korona hűbérét megtart.*

Mátyás néhány nappal utóbb a brandenburgi tanácsosokat arra is rábirta, hogy egy évtized óta ápolt óhaját kielégítve, szövetséget kössenek vele. Az erről augusztus 15-ikén kiállított oklevélben így szól:

«Mint a római szent birodalom főpinczemestere és legfőbb választófejedelme, kötelesek vagyunk kedves testvéreink az egyházi és világi választófejedelmek irányában szeretetet és jóakaratot tanúsítani; de Albert választófejedelemhez különös baráti szeretettel és testvéri érzéssel viseltetünk. Ezért és a végett, hogy mindkettőnk országai békében és egyetértésben maradjanak, szövetségre léptünk egymással a következő módon:»

«Köztünk tiszta, őszinte, tökéletes baráti és testvéri viszony álljon fenn; az ellenséges érzést és neheztelést, a melyet eddig tápláltunk, szívünk mélyéből kiküszöbölván,

* Ezen megállapodás okirata nincs közzétéve. Tartalmát egész terjedelmében átveszi Borbála 1479. szeptember 15-ikén kiállított megerősítő okiratába. Publicationen aus dem K. Preussischen Staatsarchiv. VII. 227. (1479 augusztus 10-iki keltezéssel a *Scriptores rerum Silesicarum* X. 128. egy más okirat van közölve, de ez az 1482-ik évi megállapodásokat tartalmazza.)

egymást szeretni tartozunk és kívánjuk ; egyik a másiknak becsületét és javát előmozdítja, személye és országa ellen semmit sem visz véghez, alattvalóit ellenséges föllépéstől visszatartja ; ha egyik a másiktól vagy alattvalóik sérelmet szenvednek, törvény útján keresnek elégtételt ; egyik fél sem engedi meg, hogy területéről gyilkosok, rablók, tolvajok a másik fél alattvalóit károsítsák ; ellenkezőleg ezek garázdálkodásainak megtorlásáról kölcsönösen gondoskodni fognak.»

«Egyik a másik félnek, ellenség által megtámadtatása esetén, kétszáz jól felfegyverzett lovast tartozik segítségül küldeni, annak kockázatával a ki a segítségét nyújtja és annak a költségén, a ki azt kapja ; de ha az egyik fél maga lép föl támadólag, a másik a segélynyújtás kötelezettségétől föl van mentve ; hasonlóképen egyik fél sem köteles a másiknak segítséget nyújtani, ha a pápával, a császárral, az aragoniai és nápolyi királyokkal, a választófejedelmekkel, a bambergi püspökkel és a svájci kantonok szövetségével bonyolódik háborúba. Az a fél, a mely háború után békét köt, ebbe a másik félét befoglalni köteles.*»

A szövetség Mátyásra nézve látszólag csekély előnyt nyújtott ; a kétszáz lovast számbavehető segítségnek nem lehetett tekinteni. Azonban erkölcsi értéke jelentékeny volt ; mert biztosította a felől, hogy ellene a Hohenzollern-ház a császárt támogatásban nem részesíti.

Albert a glogauai ügyben történt megállapodással nem volt megelégedve. Igazságtalannak tartotta, hogy az ő családja azt a területet, a melyet tényleg birt, a két herczeg kezelése alá helyezni köteleztetett, míg a sagani herczegre ez a kötelezettség ki nem mondatott. E mellett azt óhajtott volna, hogy az ötvenezer forint összeg felét a sagani herczeg kifizesse és másik feléért Borbála Kroszent zálogjog czímén megtarthassa. Azonban belenyugodott a történetekbe és az egyességet megerősíteni kész volt. Azt a merész reményt táplálta, hogy az ötvenezer forint kifizetése után a leányával kötött házassági frigyet Ulászló cseh király végre

* Riedel i. m. Zweiter Haupttheil. V. 311. 3.

fogja hajtani. (Jetzt mit fünfzigtausend Gulden Heiratsgut werde König Wladislaw wohl Barbara zu sich nehmen).¹

IX.

Fontos okoktól indítatva intézte el Mátyás a glogauai ügyet Albert választófejedelem megnyugtatásával, és kötötte meg vele szövetségét. Ugyanakkor tette ezt, a mikor az olnmücsi kongresszuson Ulászló cseh királyhoz benső baráti viszonyba lépett.¹

A Jagellókat és a Hohenzollerneket a maga oldala mellett kívánta látni most, a mikor a Habsburg-házzal újból mérkőzésre készült. A remények ugyanis, a miket a gmunzeni békekötéshez csatolt, nem mentek teljesedésbe. A császár egészen Beckensloer János, a megszökött esztergomi érsek befolyása alá jutott, a kit a salzburgi érsekségbe kívánt beerőszakolni, a mit a király nemcsak személyes gyűlölet, hanem politikai érdeke sugalmazására nem engedhetett meg, mivel az érsek Magyarországhoz közel fekvő váraiból fenyegető állást foglalhatott el; ennél fogva Rohr érseket, kit lemondásra akartak kényszeríteni, pártfogása alá fogadta. Előre látta, hogy rövid idő alatt háborúra kerül a dolog.

Ezért a glogauai ügy további fejleményeit arra használta föl, hogy Albert választófejedelmet mind jobban lekösse. Ennek követéit, kik november első napjaiban érkeztek Budára, a legnagyobb kitüntetésekkel halmozta el; most már maga fogadta őket vendégül és kincstárnoka gondoskodott ellátásukról. Mikor Aragoniai János bibornokot várta, az ünnepélyes menetben való részvételre nekik meghívót küldvén, mindegyiknek biborszínű bársony takaróval ékeskedő paripát állított rendelkezésre és a menetben közvetlenül maga előtt jelölt ki nekik helyet. A bibornok tiszte-

¹ 1479 szeptember 15-ikén a brandenburgi kancellárhoz irt levele. P. C. II. 555.

² Albert levelezéséből tudjuk meg, hogy Ulászló számára Mátyás a nejevel rokon franczia és aragóniai uralkodóházaknál feleséget keresett. P. C. II. 599.

letére rendezett estebéden a követek egyike, Landbergi Schenk Ottó, szerény köznemes letére, a baloldalon az első helyet kapta és ebéd után társával együtt az első tánczot lejtette. «A király, jelentik küldőjüknek, nagyon megbecsül minket és kegyelmesen viselkedik irántunk».¹

Deczember 13-ikán ült a király törvényt a glogauai ügyben; sok főpap, főúr és jogtudós (Gelehrte) környezte.

Legelsőbbben a brandenburgiak adták elő a vádat János sagani herczeg ellen, mint a ki a glogauai herczegséget, mely Borbála örgrófnőt férjének végrendelete értelmében megilleti, erőszakosan magához ragadta; mivel pedig Olmüczben mindkét fél a királyra bízta a döntést, őt fölkérték, hogy mint legfőbb hűbérúr az örgrófnőt jogaiban oltalmazza meg.

A sagani herczeg megbízottai erre azt felelték, hogy az ő ősei és az utolsó herczeg ősei közösen birták a glogauai herczegséget, mely e szerint az utolsó herczeg gyermektelenül következőzett halála után őrá szállott; de ha Borbála örgrófnőnek a herczegsége lett volna is joga, ettől elesett azzal, hogy a cseh királynak, a ki abban az időben a magyar király főellensége volt, hitvese lett; végre utalnak arra, hogy küldőjük a herczegséget a magyar király parancsára foglalta el.

A brandenburgi követek a felhozottak érdemleges tárgyalásába nem bocsátkoztak. Mindez, — mondották — nem tartozik a dologhoz, de ha arra kerülne a sor, az örgrófnő alaposan válaszolhatna.

A saganiak a zárszóban röviden ismételték, hogy a herczegség atyai örökség czímén illeti meg urukat, a ki a mit tett, a király parancsára cselekedte.²

Mátyás a helyett, hogy a tőle várt döntő végzést meghozná, ezt közbeneső ítélettel (sententia interlocutoria) elhalasztotta. Erre meglepő formát választott. Deczember

¹ 1479 deczember 15-iki jelentésük. Riedel. Dritter Haupttheil. II. 262—4. (Tévesen 1480-ra téve.)

² Riedl i. h. 239—44.

22-ikén elrendelte, hogy a ligniczi herczeg a glogaui herczegség egész területét, mind a sagani herczeg, mind az örgrófnó kezei között levő részét, zár alá helyezze, azaz saját kezelése alá vegye.

Ezen intézkedést a brandenburgi megbizottak tudtával és hozzájárulásával tette; meghallgatta azon kívánságukat, hogy ne bízsa a zárgondnokságot a boroszlói püspökre és az ölzi herczegre, mert a sagani herczeg szövetségesei voltak; a ligniczi herczeget pedig utasította, hogy a brandenburgi megbizottak által közlendő módon járjon el; Albert választófejedelmet megnyugtatta az iránt, hogy az olmücsi megállapodások minden pontja érvényben marad és hogy a zárgondnokság rá nézve hátránynyal nem fog járni.¹

Ugyanakkor Mátyás a János örgróf által birt lausitzi hűbérekre a főhűbérúri beruházást szintén elhalasztotta; de okiratokban biztosította őt arról, hogy a halasztásból reá jogsérelem nem háramlik.²

Ezekután Albert a király intézkedését szívesen fogadta és úgy értelmezte, mintha ez a «per megnyerésével» egyértelmű volna.³

Ellenben a sagani herczeg az intézkedést magára nézve hátrányosnak tekintette, minélfogva kijelentette, hogy a kezei között levő területet zárgondnokság alá nem bocsájta.⁴

Mátyás márczius 15-ikén, az udvaránál levő külföldi diplomaták és magyar főrendek népes gyülekezetében fogadta a brandenburgi követeket. Vezetőjük előadta, hogy uralkodójuk a zárgondnokság elrendelésében megnyugodott, ellenben a sagani herczeg a zárgondnokságot nem fogadván el, az olmücsi megállapodás értelmében jogvesztes lett és

¹ A brandenburgi követek deczember 22-iki jelentése, Mátyásnak 1480 január 13-ikán Alberthez és a ligniczi herczeghez írt levelei. P. C. II. 578. M. K. L. II. 4.

² 1480 január 13-án. P. C. II. 578.

³ 1480 január 18-ikán kelt levele fiához. Riedel. Dritter Haupttheil. II. 242.

⁴ A brandenburgi megbizottak 1480 február 29-iki jelentése. Ugyanott. 245.

elmarasztalendő. «Felkérjük tehát felségedet — úgymond — hogy nagyságos asszonyunkat immár érvényre emelkedett jogaiban tartsa meg, védje és oltalmazza, János herczeg további erőszakos eljárásának állja útját; ezzel tartozik felséged a mi nagyságos asszonyunknak; a királyok dicséretes kötelessége lévén az özvegyeket, árvákat és elnyomottakat megvédeni.»

A király nevében a kalocsai érsek kijelentette, hogy az olmücsi megállapodás értelmében «az engedetlen fél» jogvesztessé lett és a megszabott büntetést vonta magára; de ennek daczára «a béke föntartása kedvéért ő felsége az ő barátjához és testvéréhez Albert örgrófhhoz tanácsosokat küld, kik vele tovább tárgyaljanak.»

A brandenburgiak így válaszoltak: «Az ügy be van fejezve; a megállapodás értelmében az ő nagyságos asszonyuk jognyertes lett, ehhez ragaszkodnak, e mellett maradnak; de ő felsége tetszésétől függ követeket küldeni az ő nagyságos urukhoz.»¹

Mátyás ekkor a kapitányai által ejtett brandenburgi foglyokat szabadon bocsátotta.² Együttal ajánlatot tett Albertnek, hogy a glogauai herczegség átengedése fejében huszonötezer forintot készpénzben lefizet és harmincezer forint értékű uradalmat enged át; a mit Albert szintén szívesen vett tudomásul.³

Ezalatt a sagoni herczeg a tescheni herczegnőt, ki a glogauai herczegség egy részét élethossziglan haszonélvezetül birta, fegyveresen megtámadta. Ebben a tényben Mátyás lázadást látott és Proszniczi János váradi püspököt sereg élén küldötte megfékezésére. A herczeg ekkor megijedt és békét kért. A püspök (augusztus 14-én) egy évre fegyverszünetet kötött vele, melyhez János örgróf szintén hozzájárult.⁴

★

¹ A brandenburgi követek jelentése márczius második felében. P. C. II. 596.

² 1480 márczius 23-iki okirata. Ugyanott 597.

³ 1480 április 16-ikán kelt levele. Ugyanott 597.

⁴ Erre vonatkozó levelezése. Riedel. Dritter Haupttheil. V. 353—66. P. C. II. 621., 835. Scriptor R. S. XIV. 30, 31.

A császár által augusztus 25-re Nürnbergbe hirdetett birodalmi gyűlés előzményei Mátyás figyelmét a glogauai ügytől eltérítették. Tudomása volt afelől, hogy Frigyes birodalmi sereg kiállítását szándékozik kieszközölni, hogy azt azután ő ellene használja föl. Ezért oda irányozta igyekezetét, hogy a hadisegély megszavazását meggátolja. Most leginkább János brandenburgi örgróf közreműködésére számított, a ki mindent megtett, hogy bizalmát és jóakarátát kiküzdje.

Vele közölték a budai udvarnál levő brandenburgi tanácsosok a király azon nyilatkozatát, hogy Borbála a kilátásba helyezett ötvenezer forintra ne számitsón, ha atyja a császárt segíti, mert «senki sem várhatja tőle, hogy pénzt adjon annak, a ki torkába kardot készül döfni.» (Der ihm sein Gurgel abstechen wollt.) Az örgróf közölte ezt atyjával, kinek óvatos, tartózkodó magatartást ajánlott, és azt javasolta, hogy újból küldjön Mátyáshoz követeket.¹

Albert tanácsra nem szorult. Az ő éles szeme tisztán látta a helyzet követeléseit. «Ne aggódjál — írja fiának —; úgy fogunk eljárni, hogy a királyt ne ingereljük magunk ellen és a császári felség ellen se vétsünk.» Ennek a nehéz problémának szerencsés megoldását könnyűnek képzelte. A Mátyással kötött szövetség a segélynyújtás kötelezettségétől a császárral szemben fölmentette; így tehát arra, hogy Mátyás mellett kelljen fegyvert fognia, nem kerülhetett sor. Másrésztől megnyugtathatta lelkiismeretét azzal, hogy a császár maga sem kívánja, hogy «miatta kárt szenvedjen;» hivatkozott arra az izenetére, hogy «neki széles válla van, a mely sok csapást elbir, a nélkül, hogy nagy baj érje.»²

A császár azonban, noha tekintettel volt a kényes viszonyokra, attól tartott, hogy Albert a tartózkodó politikában kelleténél tovább fog menni és azzal az indítvánnyal lép föl, hogy a birodalmi gyűlés kiküldendő követi által a béke közvetítését vállalja el és csak ezen kísérlet meghiú-

¹ Szeptember végén. P. C. II. 645.

² 1480 október 21-én kelt levele fiához.

sulása esetén egy következő gyűlésen tárgyalja a hadisegély megajánlásának ügyét.

A gyűlésre rendelt biztosának, gróf Werdenbergnek meghagyta, akadályozza meg, hogy «választófejedelem vagy más valaki» ilyen indítványt tegyen. Albertnek magának is írt; közlé vele, hogy György bajor herceget fölhatalmazta ugyan Mátyással tárgyalások folytatására, de mivel ezektől eredményt nem várhat, ne engedje, hogy a birodalmi gyűlés a segélynyújtást elhalasztssa.¹

Albert november 27-én érkezett Nürnbergbe, hol állásánál és koránál fogva az elnöki tisztet foglalta el. A császári biztos az előterjesztésben nemcsak a törökök részéről fenyegető veszélyre hívta föl a gyűlés figyelmét, hanem súlyos kifejezéseket használva adta elő a sérelmeket, a miket a császár a magyar királytól szenved, ki várait foglalja el és tartományait dúlja. Így tehát sejtetni engedte, hogy ezen sérelmek megtorlására és tartományai megoltalmazására is kéri a császár a segítséget.

A szász hercegek a segélyhad helyett birodalmi adó megszavazását javasolták, a mi által a birodalomnak Mátyás elleni állásfoglalását leplezni lehetett volna. Azonban a városok küldöttei elleneztek ezt és Albert hozzájuk csatlakozván, a többséget megszerezte.²

A segélyhad megajánlását a választófejedelem nem ellemezhetette; de a részletes tárgyalásnál többször ellentétbe helyezkedett a császári biztossal. Ez ő rá czélozott, mikor kifakadt azok ellen, kik «a magyar király kegyét keresván, a hadisegélyt meg akarják hiúsítani.»³

Albert azt a furfangos gondolatát, hogy a segélyhadat a törökök ellen «a császárnak és a magyar királynak» együttesen szavazzák meg, csak fiával közölte bizalmasan,⁴ nyiltan előterjeszteni nem merte.

¹ 1480 július 24-én és augusztus 3-án kelt levelei.

² Droysen. Geschichte der preussischen Politik. II. 33.

³ Bachmann, II. 695.

⁴ Riedel, II. 261.

Azonban a császártól vett fölszólítás ellenére, előállott azon indítvánnyal, hogy a gyűlés küldjön követséget a császárhoz és a királyhoz, békeközvetítés céljából. A császári biztos fölszólalt ellene, arra utalván, hogy ilyen kísérletek már ismételen meghiusultak és a várható kudarcz a birodalomra szégyent hoz. Egyik szász herczeg és a kölni érsek támogatták. Azonban a többség elfogadta az indítványt, azzal a módosító hozzáadással, hogy a követség előbb a császárt keresse föl és ő döntse el, vajon a magyar királyhoz is menjen-e.

A tizenötezer fegyveres kiállítását elrendelő végzéshez Albert hozzájárult.¹

Mikor azután a császári biztos a birodalom rendeit fölhevítá, hogy a rájuk kivetett létszámban fegyvereseiket mielőbb Bécsbe küldjék, Albert intézkedéseket tett, hogy kötelezettségének eleget tegyen; azonban sokféle nehézségekkel találkozott és mint kevés kivétellel a legtöbb fejedelem, segélycsapatot nem küldött.²

A birodalmi gyűlés követsége a császár fölhatalmazásával megjelent Mátyás előtt; azonban igyekezetei a béke létesítésére meghiusultak. A háború tovább folyt. Mátyás ezért azon volt, hogy a függőben lévő sziléziai ügyeket rendezze és mind a merész sagani herczeget, mind az óvatos brandenburgi választót kielégítse,

Megbizásából Stein György mindenekelőtt a sagani herczeggel lépett egyességre (junius 7), a ki a glogau herczegséghez tartozó Kroszen, Schwiebus és Züllichau területeiről lemondott.³

Ekkor azután Stein (junius második felében) Ansbachban Albert választófejedelemnek adta elő a király izenetét, a melyben mentegetődzik, hogy nagy kiadásai miatt pénz nem adhat, de az 50,000 forint fejében zálogjogczimen Kro-

¹ Albert magatartásáról Bachmann lesújtó ítéletet mond. «Markgraf Albrecht erlitt so die schwerste politische Niederlage seines Lebens.» Archiv, LXXVII. 579.

² Bachmann, II. 706.

³ Publicationen aus den K. Preussischen Staatsarchiven. VII. 232.

szen, Schwiebus, Züllichau területeit ajánlja föl. Elhallgatva a sagani herczeggel máris létrejött megállapodást, igéri, hogy a herczeg hozzájárulását ki fogja eszközölni.

Azután elmondotta, hogy uralkodója egyességre kíván lépni a sagani herczeggel, mert segítségére szüksége van.

Albert ebből megérthette, hogy Mátyás a fölajánlott területektől eltekintve, a glogau herczegséget a sagani herczegnek akarja átengedni, de tudván, hogy tőle a fenforgó viszonyok között nagyobb előnyöket eszközölhet ki, úgy viselte magát, mint a kit nagy csalódás ér és súlyos áldozatra hívnak föl. Arra az álláspontra helyezkedett, a mit megbizottai Budán egy esztendő előtt foglaltak el; a sagani herczeg, mivel a király ítélete előtt meg nem hajolt és ellene föllázadt, jogvesztessé lett és a jogok, a miket netán birt, Borbála örgrófnőre szállottak.

Stein nem bocsátkozott jogi fejtegetésekbe, hanem megfenyegette a fejedelmet. A király — úgymond — a sagani herczeggel ki fog egyezni és «a háború megújul». Erre Albert azt válaszolta, hogy nem hisz a háború kitörésében; de ha a sagani herczeg fegyvert fogna, bizik benne, hogy a királytól a fönnálló szövetség értelmében segítséget fog kapni.

A magyar követ erre, minden átmenet nélkül, azt a kérdést vetette föl, hogy hajlandó volna-e Albert meglátogatni a királyt, ha ezt «egy napi járásnyira» találhatná. «Sokkal nagyobb távolságban is — felelé a választófejedelem — felkeresné őt, a mennyiben egészségi állapota engedi.» Három nap múlva Stein újból jelentkezett és a választófejedelem véleményét kérte ki arra nézve, hogy miképen lehetne a fenforgó ügyet elintézni. Albert nem mutatkozott engedékenyebbnek. Kijelenté, hogy «ezen tárgyalás által nem engedi magát kitérgyaltatni a fennálló egyezségből és szerződésből, melyeket mint vallásos választófejedelem meg akar tartani, és bizonyára ő felsége is, mint vallásos király, meg fog tartani.»*

* Ezen tárgyalás felől csakis Albertnek 1481 június 22-ikén Mátyáshoz írt leveléből van tudomásunk. Stein később (1488 július

A magyarországi diplomata iránt táplált régi bizalmatlanságánál fogva, a vele folytatott eszmecseréről kimerítő jelentést küldött a királynak, mert — írja — «nem teszi föl, hogy az ő akaratát híven tolmácsolta követe; kezei között van a király megpecsételt okirata, a melytől bizonyára nem fog eltérni és nem fogja követelni tőle, hogy miután (leánya ügyében) sokat szenvedett, áldozott és elvesztett, még lelke üdvösségét is kockáztassa.»¹

Albert ezen levélben nagy ügyességgel aranyhidat nyitott meg Mátyásnak, a ki nem késett követét meghazudtolni. «Ne kételkedjék benne, — úgymond — hogy ilyen tárgyalásra neki megbízást nem adtunk, és higgye el, hogy testvériségedet a közöttünk fennálló egyezségtől és szerződéstől eltéríteni vagy kötelezettségeink elől kitérni nem volt szándékunk. Az általunk megjelölt úton a béke állandóságát kívántuk biztosítani, föltéve, hogy testvériséged velünk egy véleményben van. Mivel azonban testvériséged erre bizonyos okoknál fogva nem hajlandó, mi pedig testvériséged szándékát nem ismerjük: tisztelendő János váradi püspököt és hívünket Csernahorai Boskowitz Jaroslovot, kiket a nürnbergi birodalmi gyűlésre küldünk, megbíztuk, hogy testvériségeddel ezen ügyben értekezzenek és akaratunkat megismertessék.»²

Ez a találkozás nem történt meg, mivel a császár a követektől az útlevelet megtagadta.³

22-én) azt írja, hogy Albert elfogadta volna Kroszent (hätte er zu erb haben wollen), ha azt mint örökösödési jogon Borbálára szállott birtokot káphatta volna meg; de ehhez a király hozzá nem járulhatott. *Scriptores*, X. 147.

¹ Nem egészen világos, mit ért azalatt: «Nun kommen wir also um die Seele auch mit dem, dass Ihr uns machet zu einem Wucherer.» 1481 június 22-én.

² 1481 július 18-án. A váradi püspök augusztus 13-án értesíti Boroszlóbból János őrgrófot, hogy atyjához utazik. *Riedel*, V. 374.

³ Ezt Albert augusztus 24-én fiának írja. Ebben a levélben megvetéssel nyilatkozik Stein eljárása felől. *War Bescheiszerei, als alle seine Händel.*

X.

Az 1481-ik év augusztus 13-án Nürnbergben újabb birodalmi gyűlés nyílt meg. Az előterjesztésben gróf Werdenberg elpanaszolta a súlyos károkat, miket a magyar király a császárnak okoz. Majd az eichstädti püspök, jelentést tett arról, hogy a császár a béke helyreállítását teljesen a birodalmi gyűlés döntésére bízta, ellenben a magyar király azt nyilatkoztatta ki, hogy a birodalmi fejedelmeket, mivel pártatlanságukban nem bízhatik, bírákul el nem fogadhatja; minélfogva a vele megindított tárgyalások eredménytelenül végződtek.

Ezen előterjesztés hatása alatt Mátyás iránt nagy ingerültség nyilvánult meg, úgy hogy Mátyás követeit, a gyűlés fogadni és meghallgatni nem akarta. Altalánossá lett körében a készség, hogy a császárnak most végre tényleges segítséget nyújt; sőt a mult évben a birodalmi haderőnek tizenöt-ezerben megszabott létszámát huszonegyezerre emelte föl.

Albert választófejedelem, a ki ez alkalommal is személyesen jött Nürnbergbe, hozzájárult a megállapodáshoz; azonban midőn a hadak kiállításán felül még adó kivetése indítványoztatott, ezt határozottan és sikeresen ellenezte, a miben inkább saját érdeke mint a Mátyásra való tekintet vezérelte.¹

Mindazáltal módot keresett arra, hogy szolgálatkészségét a magyar király irányában bebizonyítsa, egyúttal a birodalom és Magyarország között a hidak fölégetését megakadályozza. Az ő fölhívására és rábeszéléseinek engedve az eichstädti püspök a magyarországi követeket, levélben megnyugtadni igyekezett az iránt, hogy a gyűlés csakis «a hitetlenek elleni háború és a birodalom föntartása» érdekeit fogja szem előtt tartani.²

¹ Bachmann, II. 713.

² Az augusztus 20-án kelt levél a drezdai főlevéltárban. Albert szeptember 21-én a császárhoz írt levelében maga említi, hogy az eichstädti püspök őt befolyásolta. Minutoli. 15.

Albert még tovább ment. Hogy a szenvedett kudarcz hatását Mátyásra nézve enyhítse, indítványozta, hogy a gyűlés hozza tudomására, hogy a hadisegélyt a császárnak megajánlotta, de egyúttal a háború elhárítása végett még egyszer intézzen hozzá felhívást. Ezt az indítványt augusztus 21-én a többség elfogadta.¹

Albert még az nap elutazott Nürnbergből és a frankoniai Kadolzburg várába vonult el; a további tárgyalások eredményeiért, névszerint a hadisegély tárgyában bozandó további végzéseikért a felelősséget magától elhárította.

Azonban a szász hercegek, kik Nürnbergben maradtak, fontos ügyekben az ő tanácsát és közreműködését kikérni el nem mulasztották. Így a Mátyáshoz intézendő levél szövegezésénél kérdést tettek, vajon a «hadizenő vagy tiltakozó» iratba (Fehde- oder Verwarungsbrief) befoglalják-e azt a záradékot, hogy «a barátságos egyességet, melyet vele, mint cseh királylyal kötöttek» ezentúl is sértetlenül fönnon akarják tartani.²

Albert nagyérdekű választ adott, a melynek élén elégtelensége által sugalmazott gúnnyal utal arra, hogy a mennyiben az ő «butasága» (Thorheit) a dolgot megítélni képes, hadizenetre vagy tiltakozásra szükség nincs; azon jelentésre kell szorítkozniok, hogy a császárt segíteni fogják; miután a császár és a király között sem áll fönnon háború, miképen jutnának ők, a segélyezők ahhoz, hogy hadizenetről beszéljenek? Továbbá nem tartja helyesnek azt a kijelentést, hogy ők Mátyással mint cseh királylyal kívánják a vele kötött szövetséget fönntartani. A magyar király és a cseh király — úgymond — «ugyanazon egy kabátot viselik». Azonban remélte, hogy háborúra nem kerül sor és Mátyás a birodalom szózatát meg fogja szívlelni, ha mindazáltal csalódnék, úgy ők a császárnak nyújtandó segélylyel

¹ Hogy az indítványt ő tette, arra utal az imént idézett levél; hogy pedig az indítvány tárgyában a gyűlés határozatot hozott (beschlossen), azt Albert írja augusztus 24-én a szász hercegeknek.

² 1481 augusztus 25-én

kötelességüket teljesítik, a mit a magyar király nem vehet rossz néven; a mennyiben a király vagy szövetségesei a német fejedelmek ellen intéznének támadást, ezek az önvédelemre fel lesznek jogosítva; ellenben, ha a német fejedelmek, a nélkül, hogy megtámadtnak, a király országaira támadnának, a jogos önvédelem határain túllépő eljárásuk igazolatlanul volna.»¹

Erélyes megjegyzéseit a birodalmi gyűlésen figyelemre méltatták. A Mátyáshoz intézett levél csakugyan nem hadizenet formájában fogalmaztatott meg; ellenkezőleg, újabb békeajánlatot tartalmazott. A birodalmi rendek fájdalmaikat fejezik ki afölött, hogy előbbi ajánlatukat «megvetette» és őket elfogultaknak bélyegezte bejelentik, hogy kötelesek «a birodalom további károsodásának megelőzése és a kereszténységnek a hitetlenek ellen megoltalmazása végett» a császárt segítségben részesíteni. Azután fölhívják a királyt, hogy a császárral főnforgó vitás kérdéseket bizza az ő döntésükre, a salzburgi egyház és az osztrák ház elfoglalt várait pedig a döntésig nekik adja át. Az aláírások között Albert neve is helyet foglalt.²

A választófejedelem ez alkalommal mind frankoniai tartományaiából, mind Brandenburgból küldött a császári táborba egy csapatot, mely a nagyobb számban megjelent szászok parancsnokának vezérlete alatt részt vett a hadi munkálatokban, a nélkül azonban, hogy eredményt elérni birt volna.³

¹ Augusztus 27-én.

² Minutoli, 12—14. A levél augusztus 21-én van keltezve, a mi a hozott határozat napját jelzi. Mint a szövegben elmondottakból látjuk, a levél csak augusztus végén készült el. Az aláírások kétségtelenné teszik, hogy a levél a birodalmi gyűlés nevében iratott és küldetett el; nemcsak (mint Bachmann II. 715. hiszi) az aláírásban megnevezett fejedelmek által.

³ A szász parancsnok 1482 április 12-én tesz említést a brandenburgi csapatról és a választófejedelem 1482 november 16-án említi, hogy a császár a brandenburgi csapatot hazabocsátotta. P. C. III. 181., 225. A csapat létszámát nem ismerjük. A Politische Correspondenz szerkesztője a bevezetésben elbeszéli, hogy Mátyás a vá-

Maga Albert is kicsinylőleg szól a segélyről, melyet ő nyújtott a császárnak, arról a «hús vagy harmincz» forint-ról», a mit Ausztriában hadakozó zsoldosok számára küldözgetett és a melynek behajtása egyházi és világi alattvalói körében nagy elégtelenséget támasztott.¹

Mindazáltal Mátyás felhasználta az alkalmat, hogy a választófejedelemre nyomást gyakoroljon. Noha jól tudta és maga hirdette, hogy a szász hercegek sürgették leghatározottabban a birodalmi hadisegély megajánlását,² Stein György által János örgróf előtt panaszolta, hogy atyja volt abban a főtenyező; és ugyanakkor (október végén) a pozsonyi prépost útján újból szóba hozta a glogauai kérdés megoldásának azt a módozatát, a mit Stein június havában terjesztett volt elő.

Albert tiszta lelkiismerettel tiltakozott a király vádjá ellen; kijelentette, hogy ő rá gyakoroltak a birodalmi rendek nyomást. Azzal kérkedett fia előtt, hogy a császár és a király irányában egyaránt mint becsületes ember (Biedermann) cselekedett, semmiféle kötelességet nem hanyagolt el, így tehát mint egy vallásos fejedelem becsülésre tarthat számot.³

Kevéssel utóbb Mátyás újabb előnyösebb ajánlatokat tett Jánosnak. Albert bizalmatlansággal vett azokról tudomást. Attól tart — írja fiának — hogy rá akarják őket szedni, úgy hogy ők a császár jóakarátát elveszítenék, a nélkül, hogy a magyar királyét maguknak biztosíthatnák; a császártól, a kinek mindenüket köszönhetik, elszakadni nem tanácsos; másrésről azt hiszi, hogy a német birodalmi gyűlés határozatainak meghódolva, nem lett a magyar király ellenségévé; bízik a király «bölcsességében», a mely vissza-

lasztófejedelem segélynyújtását megtorolta és hogy ekkor intézte volna fiához azt a fenyegető nyilatkozatot, hogy az, a ki az ő torkát metszi el, ne várjon tőle pénzt. (II. 34.) Azonban ezt a nyilatkozatot Mátyás már egy évvel előbb tette. (II. 645.)

¹ 1482 július 22-én.

² M. K. L. II. 189.

³ 1481 november 5-én.

tartja attól, hogy a császárral háborúskodván, Szászország és Brandenburg ellen támadjon; azonban az ő támadásától sem fél; mert Szászország és a császár támogatására számíthat.¹

XI.

Mátyás azt az eljárást szokta politikai actióiban követni, hogy mikor ellenfelét megnyerni vagy megfélemlíteni akarta, egyidőben vagy sebes egymásutánban a legkülönbözőbb eszközökhöz nyúlt. «Verte a vasat, a míg meleg volt.»

Most is, az 1481-ik év december második felében útnak indította Brandenburgba titkárát Guldin Jánost, ki a karácsonyi ünnepeken sem pihenve, gyorsított menetben éppen újév napján érkezett János őrgróf Berlin közelében fekvő kastélyába. Izenetet hozott a királytól, ki a császári táborba küldött segélycsapat miatt szemrehányásokat tett neki, a semlegesség megóvását kérte, és jelezte, hogy ügye igazságának előterjesztése végett a birodalom fejedelmeitől meghallgatását fogja kérni.²

Az őrgróf a válasznak, a mit a király tőle várt, olyan nagy fontosságot tulajdonított, hogy haladéktalanul meghívta magához a brandenburgi tartomány rendeit. Atyjától gyorsfutárral utasítást kért ugyan; de úgy intézte a dolgot, hogy azt bevéárnia ne kelljen.

A rendek határozottan kinyilatkoztatták, hogy a magyar királylyal háborúba bonyolódni kedvük nincs. Ezért tanácsukra János őrgróf, az Alberthez küldött futár visszaérkezését be nem várván, 1482 január 13-ikán a királyi titkárnak előszóval és írásban a következő választ adatta:

«A királyi méltóság barátságos izenetét nagyságos urunk hálásan fogadta és szívesen hallgatta meg. Attól fogva, hogy ifjú korában a királyi méltósággal megismerkedett, iránta kiválóan kedvező és barátságos érzelmeket táplált. Az élő-

¹ 1482 december elsején.

² Az izenet tartalmát a válaszból és Albertnek 1481 márczius 2-ikán a szász hercegekhez írt leveléből tudjuk meg.

szóval és írásban hozott izenetre nagyságos urunk azt válaszolja, hogy lelkében a királyi méltóság iránt csak barátság lakik; ő nagysága mindent, a mivel a királyi méltóságnak kedvére és szolgálatára lehet, szívesen megtesz, az egyességet és keresztény békességet, a mit a királyi méltósággal eddig föntartott, ezentúl is őszintén föntartja; tehetőségéhez képest azon lesz, hogy a királyi méltóság, a mint izenetében és írásában kívánja, (a birodalmi gyűlésen) meghallgattassék; a mennyiben pedig ezt el nem érhetné, ő nagysága és ezen ország a királyi méltóság ellen semmiféle ellenséges cselekedetet nem visz végbe, föltéve, hogy viszont a királyi méltóság is országaival, alattvalóival és szövetségeseivel ő nagysága az ő országai és alattvalói ellen nem lép föl; minderről a maga, alattvalói és szövetségesei nevében ő nagyságát, alattvalóit és szövetségeseit biztosítja; hogy így mindkét fél között barátságos egyesség, szeretetteljes összetartozás és jóakarat állandósuljon.»*

Ezzel az irattal bevégzett tényt teremtvén, most már csak arra nézve kért atyjától tanácsot, hogy elvállalt kötelezettségeinek megfelelően, «a keresztény vér ontását és országának tűzzel-vassal pusztítását» miképen háríthatja el, «a hitetlenek ellen való háborút miképen mozdíthatja elő, hogy így Istentől jutalmat, az embereknél dicsőséget érdekelhessen ki.»

Ezen kenetes zárósorokkal és a felelősségnek a brandenburgi rendekre hárításával jelezte, hogy fél atyja megrovásától.

Albert rossz néven vette, hogy Mátyás nem ő hozzá fordult. Az ügy érdemleges részére nézve, Mátyás felháborodását a segélynyújtás fölött jogosulatlannak tekintette; ezzel szemben egészen eredeti sophismával élt.

«A (császár és a király között dúló) háborúhoz — úgy mond — semmi közünk; a császárnak csakis a birodalmi gyűlésen ránk rótt segélyt nyújtjuk és a birodalom károsítói

* Egykorú másolata a nürnbergi kerületi levéltárban. Ansbacher Herrschaftsbuch. N. 45. S. 142.

ellen néhány zsoldost küldünk. Mi a magyar király szövetségesei vagyunk, ellenségeivé nem leszünk. Miután ő sem a mi országunkat, sem a szász hercegeket meg nem támadja, miképen gondolhatja, hogy mi az ő országai ellen támadólag lépünk föl? Mi örökös országainkból az ő örökös országai ellen semmit sem fogunk cselekedni.» Ezen fejtegetések után azt kívánta fiától, hogy ilyen módon válasszon:

«A fenforgó ügghöz neki semmi köze nincs; eddig is a királynak kedvében járni igyekezett, ezentúl szintén így fog eljárni; atyjától és a szász hercegektől, ha hozzájuk fordul, a király hasonló nyilatkozatokat kap; és a mennyiben a birodalom fejedelmeitől meghallgatást kér, barátságos válasza számíthat.»¹

Ezek után nagy haragra lobbant, a mikor arról értesült, hogy utasítását be nem várva és hatalomkörén túllépve, fia a király levelére érdemlegesen válaszolt és magát ígérettel lekötötte. Éles szemrehányások özönét bocsátotta rá; mert «becstelenné, hűtelenné és szerződésszegővé teszi őt.» «Pedig — úgymond — egész életünk folyamán a becsület többre tartottuk, mint a vagyont. Isten segítségével sirunkig e mellett maradunk. Bár ne kellett volna megélnünk, hogy ok nélkül magadat a birodalomtól elszakíttatni engeded; mert senki sem fogja hinni, hogy beleegyezésünk nélkül cselekedtél és így minket fognak hűtelennek és esküszegőnek bélyegezni.»²

Keményen megróttá a brandenburgi kancellárt, mert a fiatal és tapasztalatlan őrgrófnak megengedte, hogy saját feje után induljon; inkább vaddisznókra vadászni küldötte volna őt. Előadta neki, hogy most már elvesztik a császár, a német birodalom, Lengyel- és Csehország jóakarátát, a nélkül, hogy viszont Magyarországot megnyerték volna; mert Mátyás nem szokta ígéreteit megtartani, a ki egyéb-iránt mostani helyzetében Brandenburg és Szászország ellen

¹ 1482 január 20-ikán.

² 1480 január 30. és 31-ikén kelt levelek.

fellépni nem is lett volna képes. Közli vele az ő tervét, a mely arra czélozott, hogy alkalmas időben mint közbenjáró a császárt és a királyt kibékíti, a mi a saját dynastiájára hasznos lett volna, Meghagyta neki, hogy igyekezzék Stein György útján és más módokon is az ügyet alkalmas merbe vezetni.¹

Erre nézve maga jelölte meg a követendő két utat.

Szükségessnek látta, hogy a német birodalom fejedelmei előtt elhárítsa magát az elszakadás vágyának gyanuját. Ezt pedig csak az örgróf által tett lépés elpalástolásával lehetett elérni. Nem bizván fia tanácsosaiban, a szász hercegekhez irandó levelet ő maga fogalmazta meg.

Ebben János örgróf jelenti, hogy a magyar király által a semlegesség föntartására szólíttatott föl, a mely kívánságot sem teljesíteni, sem megtagadni nincs följogosítva. Mivel pedig fölteszi, hogy atyjához és a szász hercegekhez azonos tartalmú levelek fognak érkezni, a teendők megbeszélése végett fölkéri a hercegeket, hogy márczius 17-én Schleiz városban jelenjenek meg, a hova atyja is eljön.²

Ez a levél hivatva volt a szász hercegekkel elhitetni, hogy János herceg a király levelére még nem válaszolt.

Ugyanakkor a brandenburgi kancellár Stein Györgyhez fordult olyan módon, mintha János örgróf és Mátyás között levélváltás egyáltalán nem történt volna. Azt javasolta neki, hogy uralkodója, a magyar király, János örgróf útján, a brandenburgi és szászországi választófejedelmeket a béke közvetítésére kérje föl.³

A dús tapasztalással ékeskedő eszes diplomata azt válaszolta, hogy uralkodójának büszke önérzetét ismervén, nem merészkedik azzal az előterjesztéssel járulni eléje, hogy békeközvetítőknek azokat a fejedelmeket fogadja el, a kik

¹ 1482 január 31-ikén. Riedel. II. 276.

² 1482 február 12-ikén. Albert sajátkezű fogalmazata a berlini titkos állami levéltárban. A P. C. (III. 150.) a levélnek kivonatát közli, a mely azonban nem hű. Így a levélben nem fordul elő az, hogy János «habe Aufschub der Antwort verlangt.»

³ A levelet nem bírjuk; tartalmát a válasz ismerteti meg.

ellenségeit segítik; ilyen ajánlat elfogadására csak úgy volna kilátás, ha a fejedelmek segélycsapataikat a császártól rögtön visszahívják.¹

Ugyanakkor Stein gondoskodott arról, hogy a brandenburgi és szász fejedelmekre nyomást gyakoroljon. Márczius közepe táján a sagani herceghez utazott; föltűnő módon tette ezt, a herceg által elébe küldött nyolczvan lovas kísérte. Útközben a szász hercegek egyik tanácsosával találkozván, közlé, hogy Mátyás inkább gyűlöli a brandenburgi választófejedelmet, mint a szász hercegeket; és hogy ő föl van hatalmazva, János őrgróffal és a brandenburgi tartománynyal egyességre lépni, de megbízása Albert választófejedelemre és a szász hercegekre nem terjed ki.²

Ezen közlés hatása alatt állottak a brandenburgi és szászországi fejedelmek, mikor márczius 22-ikén Schleizban találkoztak, minélfogva a háború eshetőségével kellett foglalkozniok. Elhatározták, hogy ha az egyik dynastia és a magyar királytól megtámadtatik, segítségére siet a másik. Egyúttal megegyeztek abban, hogy ha János őrgróf levelére Mátyás előzékenyen válaszol, a béke helyreállítására szolgálatukat felajánlják.³

Mátyás nem válaszolt János őrgróf levelére. Ezért a brandenburgi kancellár módot keresett, hogy a királyt szolgálatkészségükről újból értesitse. Stein Györggyel közölte, hogy a schleizi értekezleten a háború elkerülésének vágya nyilatkozott meg; továbbá megjegyezte, hogy a brandenburgi és szászországi fejedelmek a császár érdekében nem tettek többet, mint a mennyit a kötelesség követelt és a becsület megengedett; végre János őrgrófnak a király iránt táplált barátságos érzelmeit és azon óhaját, hogy szolgálatára állhasson, hangoztatta.⁴

Stein azon gondolatát, hogy a brandenburgi és szász-

¹ 1482 február 27-ikén.

² 1482 márczius 14-ikén Miltitz Henrik jelentése Saganból. Scriptores. X. 141.

³ P. C. III. 164.

⁴ 1482 április 18. Riedel. V. 378.

országi fejedelmeknek, ha csapataikat visszahívják, a békeközvetítést engedje meg, Mátyással közölte. Ez ebben az időben más úton, a császárt vezető Beckensloer érsek által tett kísérletet a béke helyreállítására. Mivel azonban Stein levele éppen jó hangulatban találta, komoly megróvás helyett tréfás hangon gúnyos megleczkéztetésben részesítette diplomatáját, kit — úgymond — «furfangosabbnak és okosabbnak tartott», míg most arról győződik meg, hogy iskola padján kellene még helyet foglalnia. Egyebek között, mivel Stein gyűlöletessé teendő Albert választófejedelmet, azzal vádolta, hogy a nürnbergi gyűlésen a szászországi hercegeket a hadisegély megajánlására ő kényszerítette, és Schleinitz szász udvarnagy tanuságtételére hivatkozott; hiszékenységet neveltségessé tette. Egyébiránt a német fejedelmek közbenjárását határozottsággal elutasította.¹

Albert választófejedelem és fia soká kínos bizonytalanságban voltak arra nézve, hogy irányukban Mátyás milyen magatartást fog követni. Május elején aggasztó tünetnek tekinthették azt, hogy régi ellenségük, a sagani herceg ürügyet keres a béke felbontására; az első kísérletet mulatságos formában tette meg.

Május elsején a Hohenzollernek kroszeni kapitányánál panaszt emelt a bobersbergi uradalom területén elkövetett kártételek miatt. A kapitány erre álmélkodva azt feleli-e, hogy a bobersbergi uradalom az ő várának tartozéka és ő követel elégtételt a saganiak által ott elkövetett sérelmekért. Ellenben János herceg sommerfeldi kapitánya azt vitatja, hogy az uradalom az ő urának tulajdona.²

Majd fenyegetőbb jelleget ölt a kölcsönös vádaskodások összeütközése. Május végén Stein György szólal meg és uralkodójának tekintélyét veti a mérleg serpenyőjébe. A szász hercegekhez és közvetlenül János örgrófhhoz is intéz panaszokat az erőszak tényei miatt, a melyeket a

¹ 1482 junius 3. Zeitschrift des Vereines für Geschichte Schlesiens. XXXI. 237.

² Riedel. V. 379—381.

kroszeni kapitány és hadinépe a sagani herczeg területén elkövetnek, sőt az ő zoseni uradalmát sem kimélik, a honnan «néhány marhát hajtottak el»; fenyegető hangon utal az önvédelem jogára és arra, hogy kénytelen lesz a magyar királyt a történekekről értesíteni.¹

Mialatt ezen ügyben a levélváltás folyt, Stein utasítást kapott a királytól, hogy ismétlje az egy év előtt tett azon ajánlatát, hogy ötvenezer forint fejében a Hohenzollernek Kroszen várat és városát, a schwibusi és zülichau uradalmakkal, zálogjog czimen, mint a cseh korona hűbéreit fogadják el.

Stein nem tartotta illőnek, hogy ő maga, hirtelen fordulattal, a sérelmekért az elégtétel követelését elejtve, békeajánlatot tegyen. A lausitzi örgrótság rendeit vette rá, hogy körükből János örgrófhhoz két urat küldjenek. Ezek junius második felében előterjesztették az ajánlatot; mire az örgróf azt válaszolta, hogy atyja és nőtestvére utasítását kell kikérnie. Azonban kérésükre julius 14-ig tartó fegyverszünet megtartásában állapotodott meg velök.²

Albert választófejedelem most kész volt hozzájárulni ahhoz, hogy az ajánlatot fia fogadja el. Azonban bizalmatlanságát nem tudta leküzdeni. «Meg fogod látni, — írja neki — hogy az egész dolog csalárdság, és az egyezségből semmi sem lesz . . . Tudod, hogy János herczeg, Stein György és mindezek a népek szavukat sohasem tartják meg; a király sem különb.» Ezért azt az utasítást adta Jánosnak, hogy a szász hercegekkel értekezék és mindenben az ő tanácsuk szerint járjon el.³

János örgróf megelőzve atyja ezen rendelkezését, julius

¹ Stein levelezése ugyanott. 381—389.

² A két küldött jelentése tárgyalásaik eredményéről. P. C. III. 191. Az irat dátumot nélkülöz. De egy junius 30-ikán kelt levél (Riedel. V. 390.) arra utal, hogy több nappal előbb jártak a lausitzi küldöttel az örgróf udvaránál. Hogy Stein megbízásából jártak, egy augusztus 12-iki okirat jelzi. Riedel. V. 394.

³ 1482 julius 3-ikán.

9-ikén összejöött a szász hercegekkel, kik ott Mátyás javaslatának elfogadását javasolták.*

János őrgróf kész volt tanácsuk szerint járni el, és Stein Györggyel megállapodásra jutott az iránt, hogy augusztus 10-ikén Gubenben értekezlet tartassék, a melyre a szász hercegek és a sagani herczeg is meghivassanak.

A kitűzött napon az őrgróf, a szász hercegek és a sagani herczeg megbízottai egybegyűltek a kis lausitzi városban, hol Stein Györgynek, mint Mátyás király képviselőjének elnöklete alatt másnap megindultak a tárgyalások.

Itt azonban csakhamar ellentétek merültek föl. A brandenburgi urak abból indultak ki, hogy a lausitzi követek által uruknak előterjesztett ajánlat a királyt és a sagani herczeget kötelezvé, elfogadásával, a mire föl vannak hatalmazva, az ügy el van intézve és a tárgyalásban az ajánlat végrehajtásának részleteire kell szorítkozniok; mindenekelőtt azon kérdés eldöntését kívánták, hogy a bobersbergi uradalom, a mely miatt az őrgróf és a sagani herczeg között viszályok támadtak, Kroszen várához tartozik-e vagy nem?

Stein a lausitziak által tett ajánlat kötelező erejét tagadta és a glogauai ügynök egész terjedelmében rendezését tekintette az értekezlet feladatául; mindazáltal nem ellenezte, hogy mindjárt a bobersbergi kérdés vétessék tárgyalás alá. Erre nézve hosszú vita indult meg, a melyből ki-tűnt, hogy a felek megegyezésre jutni nem bírnak. János őrgróf küldöttei uruk jogigényeinek védelmében arra a nyilatkozatra ragadtatták magukat, hogy szükség esetén fegyver hatalmával fogják a sagani herczeget a bobersbergi uradalomhoz tartozó falvakból kiűzni.

A következő napon Stein hosszú előterjesztésben mindenekelőtt utalt a veszélyre, mely ezen vitás kérdésből származhatik, mert Mátyás a sagani herczeget el nem hagyhatja. Azután nyíltan kijelentette, hogy a brandenburgi ház álláspontja teljesen jogtalan; mert az olműczi egyességben a néhai Henrik glogauai herczeg tartományaira, tehát Kro-

* P. C. III. 191.

szenre is jogigényeiről lemondott; ellenben a magyar király ötvenezer forint lefizetésére kötelezte magát.

«Azért jelentem meg itt, — így folytatá — hogy az ország és lakóinak békességét, nyugalmat biztosítsam, és ajánlkozom, hogy Albert örgrófot ötvenezer forint erejéig kielégitem, a mi ha megtörténik, Albert örgróf a királyi felség és a sagani herczeg irányában többé semmiféle követelést nem támaszthat. Mivel pedig az egyházi, császári és természetes jog szerint, ha az adós készpénzzel nem rendelkezik, a hitelező más megfelelő értékkel beérni köteles; most a királyi felség nevében a brandenburgi háznak, az ötvenezer forintért megfelelő értékű zálog gyanánt felajánlom Kroszent, a vitás falvak nélkül, továbbá Schwibust és Zülichaut, oly módon, hogy viszont az örgróf a sagani herczeg ellen viselt háborúban ejtett foglyokat szabadon bocsássa. Mihelyt ez megtörtént, az olműczi egyeség végrehajtottnak tekinthető és nem kell többé a béke megzavarásától tartani. A mennyiben az örgróf készpénzt követelne és a zálogot nem fogadná el, ő nagyságaikra a szászországi hercegekre hagyom a döntést a fölött, vajon az örgróf a felajánlott záloggal beérni köteles-e. A mennyiben az örgróf abban a nézetben volna, hogy a felajánlott zálog az ötvenezer forint értéket el nem éri, ő nagyságaikra a szász hercegekre hagyom a fölajánlott zálog értékének megbecsülését és ha a vitás falvak nélkül az értéket megfelelőnek nem tartják, igyekezni fogok a királyi felségnél a zálog javítását kieszközölni, azon reményben, hogy méltányos ajánlatával az örgróf meg fog elégedni... Azonban ha a brandenburgi ház ezen barátságos ajánlatokat visszautasítván, a királyi felség és alattvalói ellen az erőszakoskodással fel nem hagyna, remélem, hogy a szászországi hercegek a brandenburgi háznak a királyi felség ellen segítséget nem nyújtanak, és ebben az esetben képes leszek a gondjaimra bízott tartományt a brandenburgi ház támadásától megóvni mindaddig, a míg a királyi felség hadai megérkeznek.»

Ezen fenyegető zárszavak meg nem ijesztették az ör-

gróf megbízottait, a kik azt válaszolták, hogy a történetkről uruknak jelentést fognak tenni.¹

Azonban János örgróf néhány falu miatt nem akarta magára vonni Mátyás haragját. Ennek következtében a bobersbergi vitás kérdés eldöntésére és az egyesség föltételeinek megállapítására teljhatalommal ruházta föl a szász hercegeket, kik szeptember 16-ikára újabb értekezletet hívtak össze Kamenzbe.²

E közben a sagani herceg részéről merült föl nehézség. Kijelentette, hogy Schwiebus várost és területét át nem engedheti, mivel lakói a brandenburgi ház uralma alá helyezkedni vonakodnak. A szász hercegek igyekezetei, hogy őt engedékenységre bírják, eredménytelenek maradtak.³

A kamenzi értekezleten, a melyen Stein György jelenlétében a szászországi, brandenburgi és sagani megbízottak vettek részt, sikerült mindkét nehézséget elhárítania. A sagani herceg lemondott a bobersbergi falvakról és megtartotta Schwiebust, a mely helyett a brandenburgi ház Sommerfeld várát és uradalmát kapta meg.

Az egyességben megállapított, hogy Kroszen, Zülichau és Sommerfeld várakat területeikkel Borbála örgrófnő, atyja és fitestvérei, az ötvenezer forintért zálogjog czímen, mint a cseh korona hűbérét megkapják, oly módon, hogy azok örököseikre is átszállanak; viszont Mátyás és örökösei mint cseh királyok föl vannak jogosítva, hogy azokat ötvenezer forint lefizetésével visszaválthassák.⁴

Az egyesség alapján Mátyás október 25-ikén kiállította az adományozási okiratot.⁵

¹ A gubeni gyűlésről jegyzőkönyvszerű emlékirat. Riedel. V. 394—400.

² Az örgróf augusztus 22-iki levele és a szász hercegnek augusztus 23-iki meghívó irata ugyanott, 402.

³ A szász hercegek megbízottjának augusztus 27-ikén kelt jelentése. Scriptores. X. 149.

⁴ Az 1482 szeptember 16-ikán kelt okirat ugyanott. 304—7.

⁵ U. o. 409.

XII.

A glogaui ügy elintézését Albert választófejedelem megnyugvással fogadta,¹ és néhány hónappal utóbb megróttá fiát, a ki a megerősítő királyi okirat kieszközlésével késett, mert a költséget a mit követének Magyarországba küldése okozott volna, sajnálta. «Mi — írja neki — szintén szertünk takarékoskodni; de egy fillért szívesen adunk ki, ha azzal ezer forintot nyerhetünk.»²

Mátyás pedig ekkor újabb kísérletet tett, hogy az olmücsi szövetséget szorosabbra fűzze és a császár ellen értékesítse. Ez alkalommal is Albert mellőzésével, János örgrófhhoz fordult, a ki azonban atyja tanácsát kérte ki és a tőle kapott fogalmazat értelmében küldötte meg válaszát. Ebben kijelenti, hogy atyja az olmücsi szövetséghez hiven ragaszkodik, és annak azon megállapodásától, mely a pápa, a császár és a szász herczégek ellen a segélynyújtástól felmenti, becsülete sérelme nélkül el nem térhet.³

A választófejedelem azt is szükségesnek látta, hogy fia mind Mátyás megkeresése, mind az arra adott válasz felől szövetségeseit, a szász herczégeket tudósítsa. «A magyar királyban — írja — nem lehet megbízunk; és így az ő kedvéért másokat elidegeníteni nem tanácsos, a becsület is tiltja, hogy a történeteket eltitkoljuk. Azt, a mit őseinktől örököltünk, becsületünket szeplőtlenül megőrizve akarjuk megtartani és gyarapítani.»

Stein György, ki ezen alkalommal is mint Mátyás megbízottja szerepelt, most szolgálataiért a Hohenzollernektől jutalmul egy brandenburgi hűbér adományozását várta; kérését a király Alberthez írt levelében támogatta. A választófejedelem fölhatalmazta fiát, hogy a kívánságot teljesítse, noha fölfogása az ő jelleméről nem változott; gonosztevőnek

¹ 1482 november 16-ikán fiához írt levele.

² 1488 február 16-ikán.

³ 1483 márczius 11-ikén kelt fogalmazat a nürnbergi Kreis-archivban.

(Bösewicht) nevezte őt, a kinek hűbéri hűségesküjében sem lehet biztosítékot látni.¹

Mátyás az őgróf válaszában vételtől a szövetség szorosabbra fűzéséről lemondott, de más módozatot keresett, hogy célját elérje. Albert választófejedelmet fölszólította, hogy a törökök ellen nyújtson neki segítséget. Levelében súlyos vádak emelt a császár ellen, a ki — úgymond — a velencei köztársaságot és a török szultánt Magyarország megtámadására serkenti és nyíltan hirdeti, hogy a kereszténységet csak a magyar faj kiirtásával lehet megmenteni; utalt arra a sérelemre, a mit követeinek elutasításával a német birodalmi gyűlés ejtett rajta; fenyegetődzött, hogy ha magára hagyatják, a törökkel egyességre lépni lesz kénytelen.²

Albert a válaszirát fogalmazásában eddig elfoglalt álláspontjától nem tért el. A császárt védelmezte, de kiméletesen; föltűnően rövid kijelentéssel tette ezt. «Kétségtelennek tartjuk, — úgymond — hogy a császári felség keresztény uralkodóhoz illő, dicséretes módon viseli magát. «A nürnbergi gyűlés igazolására fölhozta, hogy a királyhoz intézett levelében barátságos érzelmeiről tanuságot tett. A felszólításra tagadó volt válasza, de ezt olyan kifejezésekbe burkolta, a melyek biztatón hangzottak. «A hitetlenek ellen — így ír — királyi méltóságodnak segítséget nyújtani nem áll hatalmunkban; de ha ez ügyben a császári felség birodalmi gyűlést hív össze, ott személyesen megjelenünk, vagy ha ezt egészségi állapotunk nem engedi, oda meghatalmazott biztosokat küldünk, és azon leszünk, hogy a segélynyújtás tárgyában alkotandó végzés Isten dicsőségére, a kereszténység vigasztalására és a hitetlenek romlására szolgáljon.» Fenyegető nyilatkozatával szemközt azt a meggyőződését fejezi ki, hogy

¹ A választófejedelelem 1483 márczius 11-iki levele. A királynak Stein érdekében irt levelét lölkutatnom nem sikerült.

² A király ezen, 1483 ápril 11-ikén kelt levelét nem bírjuk, — tartalmát a választófejedelelem alább idézendő válaszában ismerteti; a miből tudjuk, hogy az a levél Mátyásnak ugyanazon napon a regensburgi püspökhöz intézett levelével (M. K. L. 11. 249.) nem azonos.

a király a kereszténység védőpajzsa marad és betölti azt a hivatást, melyet «az isteni gondviselés tűzött ki neki és Magyarország dicsőséges koronájával ősi hagyomány kapcsol egybe.»¹

Éppen akkor, a mikor ezt a levelet útnak indította, jelent meg nála Beckensloer érsek, ki Mátyás ellen a császár részére kért segílyt. Ugyanazon módon, mint a királyhoz intézett levélben, háritotta el magától ezt a fölszólítást; a segílynyújtást a birodalmi gyűlés határozatától tette függővé.²

Ettől az elhatározásától Beckensloer a következő év nyarán második látogatása alkalmával sem téríthette el.³

Mikor azután Mátyás Ausztria legnagyobb részét elfoglalta és Bécsset fenyegette, a császár úgy akart Albertre hatni, hogy az ő nemzeti érzéséhez szólott és családi érdekeire figyelmeztette. «Ha az osztrák ház tartományai — írja neki — a magyar király vagy egy más idegen nemzeti-ségű uralkodó hatalma alá kerülnek, ebből súlyos veszteség háramlik nemcsak a római szent birodalomra és a német nemzetre, hanem a választófejedelemlre és örököseire is, a kik annak idején az osztrák fejedelemségeket örökösödési jogon elnyerhetnék.»⁴

Albert hidegen válaszolt. Megütkezését fejezte ki afölött, hogy oly későn fordul hozzá a császár; azután azzal melegeződött, hogy a brandenburgi rendek országuk határain túl csak akkor kötelesek táborba szállani, ha uralkodójuk személyesen áll élükre, ő pedig ezt kora és betegeskedése miatt nem teheti. Azon ajánlatra szorítkozott, hogy hétszáz fegyverest küld a császári táborba és a hadi költségekre ezer forintot utalványoz Nürnberg város pénztáránál.⁵

¹ «Als dem der dem durch göttlich Verhängnisz gewidmet ist und alten Herkommen nach der löblichen Kron zu Ungarn ziemt zu üben.» A junius 13-ikán kelt levél egykorú másolata a bécsi titkos levéltár Fridericiana osztályában.

² Beckensloer 1483 junius 15-iki jelentése ugyanott. P. C. III. 259.

³ Albert 1484 augusztus 3-ikán az augsburgi püspökhöz írt levelében szól erről a látogatásról.

⁴ P. C. III. 422.

⁵ 1484 november 16-ikán a császárhoz írt levele.

Ezen jelentéktelen ajánlatot hálásan fogadta a császár, de kinos csalódás várakozott rá, mert mikor az ezer forintot föl akarta venni, azon értesítést kapta, hogy a választófejedelemnek Nürnberg pénztárában letétje nincs.¹

Ugyanakkor Mátyás újból fölkereste levelével Albertet, kitől «mint kiválóan kedves barátjától mindennemű barátságot és szolgálatot várhat»; föl kérte, hogy a császár által ellene emelt vádaknak ne adjon hitelt és neki segítséget ne nyújtson.²

A császár ellenben, hogy a segítséget a birodalom fejlődemeitől és rendeitől kiezközlje, 1485 január 20-ikán Frankfurtba birodalmi gyűlést hívott össze.

Albert személyesen megjelent a kitűzött határidőre, de mivel a császári biztosokat nem találta ott, néhány nap mulva hazatért, megbízottakat hagyván hátra, részletes emlékirattal, melyben tizenötezernyi segélyhad kiállítását javasolta, és azon reményét fejezte ki, hogy azzal a császár Bécsset megmentheti, sőt azt, a mit már elvesztett, visszacserezheti.³

A császár ezen reménységben nem osztozott. Őszintén föltárta előtte, hogy a birodalmi sereg kiállítására nem várakozhatik, mert ha rögtön segítséget nem kap, a magyar király őt «minden országból elkergeti». (Aller unser Lande vertrieben werden müssen.) Emellett, hogy a választófejedelmet Mátyás ellen haragra lobbantsa. közlé, hogy az a törököket a német tartományokba készül behívni és «a kereszténység legérdemesebb országát szegény hajadontól született törvénytelen fiára» átszállítani szándékozik.⁴

Azonban mindez hatástalan maradt. Albert a birodalom elé terjesztett javaslatára utalt; a gyűlés pedig a jelenlevők csekély száma miatt határozathozatal nélkül oszlott szét.

Mátyás ezekután meg lehetett nyugtatva aziránt, hogy a

¹ P. C. III. 324, 332.

² 1484 november 16-ikán. Minutoli. 32. Albert válaszát nem ismerjük.

³ 1485 február 11-ikén a császárhoz írt levele.

⁴ 1485 márczius 7-ikén.

Hohenzollernek a császár érdekében áldozatokat hozni nem fognak. Mindazáltal mégis visszatért ahhoz a tervéhez, hogy őket szorosabban magához csatolja. Erre új érdek sarkalta. Fia számára Sziléziában több hercegséget készült megszerezni és ehhez hatalmas szomszédjának támogatására szüksége volt. Stein György által János örgrófot személyes találkozásra hívta meg, és azzal biztatta, hogy előzékenységét területi engedménnyel fogja jutalmazni.

Azonban Albert a meghívást nem fogadta el, a mit államférfiúi bölcsességéről tanuskodó érveléssel okolt meg. «Én — írja fiához intézett levelében — mindig a császárhoz ragaszkodtam és híve akarok maradni ezentúl. Nehogy tehát ő előtte és a birodalomban gyanussá tegyünk magunkat, nem tanácsolhatom, hogy fiam a császár tudta nélkül kis előnyért (klein Genäscht) a magyar királylyal összejöjjön; azért sem, mert a saját betegségem és aggkorom miatt, fiam nemsokára kénytelen lesz a birodalmi beiktatásért a császárhoz folyamodni . . . Azonban másfelől a királyt sem tanácsos elidegeníteni. Ezért a középutat kell keresnünk, nehogy vagy az egyik oldalon sziklába ütközzünk, vagy a másikon örvénybe bukjunk.»

Fiával őszintén megíratta a királynak, ne kívánja tőle, hogy a császár bizalmát kockáztassa, mert ezzel a nélkül, hogy neki használna, magának és atyjának ártana; biztosította afelől, hogy a mennyire a becsület engedi, kedvében fog járni és hogy atyja sohasem «fogja elkövetni azt, a mitől tartózkodnia illik, és elmulasztani azt, a mit a kötelesség követel tőle.»³

Úgy vélekedett, hogy kötelességet teljesít, mikor Mátyás kísérletéről a császárt értesítette. Azonban bizonyára tovább ment, mint a kötelesség követelte, a mikor a császár előtt azt az óhajtatást tolmácsolta, hogy Isten a császárt veszedelmes ellenségétől, Mátyás halálával mielőbb szabadítsa meg.²

¹ 1485 márczius 17-ikén.

² 1485 július 8 és október 4-iki leveleiben.

Az 1486-ik év elején Albert jelentékeny szolgálatot tett a császárnak azzal, hogy Miksa főhercegnek római királylyá megválasztatását lehetővé tette, így a császári koronát a Habsburg-ház részére biztosította.

Az ő közreműködésével jött létre a végzés, mely harmincznyolczezer fegyveresből álló birodalmi sereg kiállítása iránt intézkedett. Azonban Albert, az ő eddigi törekvéseihez híven, kieszközölte azt a határozatot, hogy a gyűlés követei Mátyást a császár ellen viselt háború megszüntetésére még egyszer fölszólítják.¹

Néhány nappal utóbb, márczius 11-én bekövetkezett halála után ezen határozat végrehajtására senki sem gondolt.

XIII.

Albert a császárhoz írt egyik levelében megemlékezvén Mátyás igyekezeteiről, hogy János örgrófot a maga politikájának szolgálatába vonja, aggódva sóhajtott föl: «Mi fog majd akkor történni, a mikor nem leszek többé életben!»

Aggodalma alaptalannak bizonyult. János örgróf, atyja helyét a választófejedelmek sorában elfoglalva, azon volt, hogy a császárt hűségének és ragaszkodásának őszinteségéről meggyőzze; ezért az ő legbizalmasabb tanácsosával, ki egyszersmind Mátyás legelkeseredettebb ellensége volt, Beckensloer érsekkel benső baráti viszonyba lépett, a miben testvéröccse Zsigmond örgróf szintén vele tartott.²

Ellenben Mátyással összeköttetését megszakította, és feszült viszonyba jutott.

A magyar király Miksa főhercegnek római királylyá megválasztatását magára nézve súlyos csapásnak tekintette,

¹ P. C. III. 514.

² Erről tanuskodik Beckensloer. 1486 augusztus 11-ikén Zsigmond tirolí főherceghez írt levele, a melyben említi, hogy az őt Mátyás részéről fenyegető veszedelmekből, «mit Hilf, Förderung und Geleit unserer . . . Freunde beider Markgrafen zu Brandenburg und Graf Eberhard von Württemberg bisher sicher durchkommen sein.» Eredetije a bécsi titkos levéltárban.

mely a császári korona megszerzésére irányuló törekvéseit megghiúsíthatta. Ezért a választás megsemmisítésének és a saját megválasztatásának kieroszakolását tűzte ki céljául, a melynek elérése végett a Jagellókkal, Franciaországgal és az olaszországi államokkal a Habsburgok ellen nagy európai szövetség létesítésén fáradozott.¹

Törekvéseinek támogatására és igazolására kizsákmányolta azt a körülményt, hogy a frankfurti választás a IV. Károly aranybullájában megállapított föltételeknek nem felelt meg, a mennyiben arra a választófejedelmek egyike Ulászló cseh király meg nem hívatott. És mivel ez a szenvedett sérelemért elégtételt követelt, Mátyás felkarolta az ügyet és támogatására leveleket intézett a hat választófejedelelemhez, köztük a brandenburgihoz is.²

János órgróf arra az álláspontra helyezkedett, hogy atyja politikai tényeiért ő felelősséggel nem tartozik. Mindazáltal a helyett, hogy ezzel magát kimentette és Mátyásnak mindjárt válaszolt volna, a többi választófejedelmekkel való megbeszélés után velök összhangzó módon intézte el az ügyet; Ulászló meghívásának elmulasztását a választás megsejtésének sürgősségével igazolta.³

Nem használta föl tehát a kínálkozó alkalmat, hogy régebben ismételve kifejezett barátságos érzelmeiről Mátyás irányában tanuságot tegyen.

Ekkor rokonai a szász herczegek és sógora Podjebrad Henrik münsterbergi herczeg, noha ez a magyar király hűbérese volt, amazok pedig szövetségi viszonyban állottak hozzá, fegyvert ragadtak a császár mellett, sőt Albert szász herczeg a birodalmi segélyhad fővezérletét vállalta el.

Ennek daczára János választófejedelelem tartózkodó állást foglalt el. Azonban az 1488-ik év folyamán még erősebb kísértésnek volt kitéve.

¹ Diplomatai actiójának, mely ezen értekezés keretén kívül esik, ismertetését más dolgozatom számára kell fenntartanom.

² 1446 szeptember 10-ikén M. K. L. II. 306.

³ Ez ügyben folytatott levelezése. Minutoli 232—239.

Mátyás azon törekvésével, hogy a sziléziai hercegeket Corvin János részére szerezze meg, fegyveres föllépésre készítette hűbéresét és védenczét János sagani herceget, a kihez a münsterbergi herceg is csatlakozott; mire Mátyás sereget küldött ellenök.

A brandenburgi őrgróf Mátyást biztosította ugyan a felől, hogy vele a békét és barátságos viszonyt fönn kívánja tartani, azonban kroszeni várnagya támogatásban részesítette a sagani herceget, ő maga is titokban a cseh királyt Mátyás ellen szövetség kötésére szólította föl.¹

Attól tartván, hogy a király boszúját nem fogja kikerülhetni, szeptember elején a szász hercegekkel és a magdeburgi érsekkel, a kölcsönösen egymásnak nyújtandó segély tárgyában egységre lépett.²

Mátyás az 1489-ik év márczius 1-én megizente neki a háborút, azzal a kijelentéssel, hogy őt nem a német birodalomhoz tartozó országaiban fogja megtámadni, hanem a cseh koronát uraló hűbérei területén fog a szenvedett sérelmekért elégtételt szerezni.³

A király a sagani és münsterbergi hercegek területét elárasztva, ezeket arra kényszerítette, hogy kegyelmet kérjenek, és súlyos föltételek alatt békét kössenek. Ellenben Haugwitz királyi kapitány Brandenburgba nyomulva, a választófejedelem és a münsterbergi herceg egyesült csapataitól vereséget szenvedett.⁴

Mátyás nem szívesen bocsátkozott ezen háborúba, és a hadizenettel egyidőben bizalmas tanácsosait a váradi püspököt és Stein Györgyöt megbízta, hogy a brandenburgi és szász fejedelmekkel békét kössenek. Ezek márczius 24-ikén Lipszében találkozáván, elhatározták, hogy meghatalmazással

¹ Ezt Mátyásnak 1489 márczius 1-én az anhalti grófhhoz írt leveléből tudjuk. *Scriptores*. XIV. 184.

² A Nürnbergben 1488 szeptember 8-ikán tartott értekezletről az 1489 január 6-ikán tartott értekezlet jegyzőkönyve szól. A drezdai állami főlevéltár 9132. számú iratsomójában.

³ *Scriptores*. XIV. 184.

⁴ Palacky. *Geschichte Böhmens*. V. A. 330.

ellátott tanácsosaikat Luckauba küldik, a hol Mátyás tanácsosaival találkozni és értekezni fognak.¹

Stein György ápril első napjaiban a kitűzött hely felé már útban volt, a mikor a váradi püspöktől vett fölszólításra az értekezletet elhalasztotta.²

Néhány héttel utóbb, a váradi püspök Stein Györgyöt mellőzvé, maga bocsátkozott János választófejedelemmel tárgyalásba, és őt magát a szász hercegek nélkül hívta meg május 3-ikán Luckauba.³

Ez a találkozás létrejött. Május 11-ikén János okiratot állított ki, melyben «az ő kedves urával és testvérével (unseren lieben Herrn und Bruder) a magyar királylyal, hogy iránta táplált különös barátságát és hajlandóságát bebizonyítsa és országa lakóinak békét és nyugalmat biztosítson,» szövetséget köt. A föltételek az olmücsi megállapodásokkal azonosak voltak.⁴

Mátyás ezen eredménnyel meg volt elégedve, és az udvaránál levő pápai követ előtt dicsekedve említette, hogy az egyességet magára nézve «előnyösnek és dicsőségesnek» tekinti.⁵

Azonban reménysége, hogy a Hohenzollern-házat Corvin János trónöröklésének támogatására bírhatja, nem ment teljesedésbe. Halála után János választófejedelem lelkesen karolta föl a Habsburg-ház igényeit, és öccse, az ifju Zsigmond örgróf részt vett Miksa római király magyarországi hadjáratában.

¹ A lipcsei értekezlet jegyzőkönyve a drezdai iratok közt.

² Stein György márczius 25-iki útlevele és ápril 3-ikán György szász herceghez írt levele ugyanott.

³ A váradi püspöknek ápril 24-ikén a brandenburgi választófejedelemhez írt levele ugyanott.

⁴ Riedel. V. 462—464.

⁵ A pápai követ 1489 június 25-iki jelentése Theiner II. 528.

